

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Filozofická fakulta

Diplomová práce

Praha 2015

Klára Žaloudková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Filozofická fakulta
Katedra filmových studií
Diplomová práce

Klára Žaloudková
FAMU v letech 1989- 1993
FAMU in 1989- 1993

Praha 2015

Doc. PhDr. Ivan Klimeš

Děkuji vedoucímu práce doc. PhDr. Ivanu Klimešovi, všem trpělivým pamětníkům.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Filmová a televizní fakulta je jedna ze tří fakult Akademie múzických umění v Praze (DAMU, FAMU, HAMU). Škola vzdělává své studenty pro profese spojené s filmem, televizí, elektronickými médii a tradičními sdělovacími prostředky. Škola byla založena 28. listopadu 1946. Ve své práci o FAMU se zabývám obdobím po revoluci v roce 1989, kdy si škola hledala novu podobu, až do roku 1993. Období jsem si omezila rokem 1993, kdy byl vydán Zákon č. 273/1993 o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl a tím byl zrušen státní monopol.

Ve své práci nejdříve uvádím zhodnocení historie školy a poukazuji na nejpodstatnější momenty, kdy došlo k proměnám. Uvádím pedagogickou skladbu hlavních tvůrčích kateder, abych vytvořila platformu pro detailnější analýzu klíčových témat.

Nedílnou součástí práce je FAMU v době revoluce, kdy docházelo postupně k největším změnám. Po té jsem navázala zpracováním profilu instituce školy transformované, kde zhodnotím personál školy a poměry vnitřní struktury. Jako prameny mi sloužila odborná literatura a rozhovory s pamětníky. Má práce se zabývá nezpracovanými tématy a do budoucna by měla sloužit jako zdroj informací k dané problematice

Film and TV School (FAMU) is one of the three faculties of Academy of Performing Arts in Prague. The Academy educates its students in the field of cinema, television, digital media and communication. It was founded on the 28th November 1946. In my work I have focused on the period after the Velvet Revolution in 1989 to 1993 in which FAMU was seeking its own new identity and shape. I have decided to border this period by the year 1993 because of the changes in legislation. The new Act 273/1993 provided some new perspectives on production, distribution and archivation of audiovisual works which led into the cancellation of the state monopoly in this field.

At first I have focused on the history of the faculty and the most important moments which led to changes. I have listed the professors of the most important creative departments so I was able to provide a more detailed analysis of the key topics.

One of the most important parts of my thesis is FAMU during the years of the Velvet Revolution because it is the period that brought the biggest changes. I have followed in providing the analysis of the faculty after the transformation including the breakdown of the staff and the appraisal of the inner structure. My sources were film literature and film magazines and also my interviews with the contemporary witnesses.

The topic of my work has not been explored before. Therefore it can be used as a source of information in the future.

Obsah:

Abstrakt v českém jazyce.....	4
Abstrakt v anglickém jazyce	4
1. FAMU před revolucí	
1.1. Historie FAMU.....	8
1.2. Právní rámec univerzity.....	13
1.3. Katedry.....	15
1.3.1. Katedry režie.....	16
1.3.2. Katedra dokumentární tvorby.....	19
1.3.3. Katedra dramaturgie	20
1.3.4. Katedra řízení a organizace.....	22
1.4. Studio FAMU.....	24
1.5. Vznik filmových škol.....	27
1.6. Zahraniční studenti.....	29
1.7. Festivaly.....	30
1.8. Zahraniční koprodukce.....	32
2. FAMU v revoluci.....	33
2.1. Dny poté.....	36
2.2. Organizace.....	37
2.3. Studio FAMU.....	38
2.4. Československá televize.....	39
2.5. <i>Studentské vysílání</i>	40
2.6. Konec roku 1989.....	41
2.7. Konec <i>Studentského vysílání</i>	42
2.8. Kdy, když ne dnes... ..	43
2.9. Shrnutí.....	45
3. Transformace FAMU	
3.1. Události na škole.....	46
3.2. Personalia.....	48
3.3. Institucionální proměna.....	51
3.3.1. Právní rámec univerzity.....	53
3.3.2. Katedra produkce.....	54
3.3.3. Vznik katedry animované tvorby.....	55

3.4.	Výuka pro zahraniční zájemce.....	56
4.	Závěr.....	60
	Seznam zkratk	62
	Literatura.....	63
	Průběh výzkumu.....	68

1. FAMU před revolucí

1.1. Historie FAMU

Akademie múzických umění (dále jen AMU) byla zřízena dekretem prezidenta republiky č. 127/1945 Sb. dne 27.10.1945 jako „vysoká škola Akademie musických umění“. Tato vysoká škola měla čtyři obory: hudební, dramatický, taneční a filmový. Postupně se obory transformovaly do tří fakult- Divadelní, Hudební a Filmové. V červnu 1946 byl dekret doplněn organizačním statutem a v učebním roce 1946/47 zahájila AMU svou činnost. Filmová fakulta byla založena 28. listopadu 1946. V roce 1959/60 se především v důsledku rozvoje televize její název doplnil na Fakultu filmovou a televizní (dále jen FAMU).

FAMU vznikla jako pátá filmová škola ve světě- po Moskvě, Berlíně, Římu a Paříži.¹ Jedná se o první vysokou školu zaměřenou na filmovou tvorbu v Československé republice.²

První obory, na jejichž studium se mohli uchazeči hlásit, byly režie, dramaturgie a filmový obraz. První přijímací řízení trvalo několik měsíců (délka, kterou uvádí pamětníci, se liší a pohybuje se v rozmezí měsíců až půl roku), na školu se hlásilo 1200 uchazečů, z nich 170 bylo vybráno a pozváno k ústním přijímacím pohovorům. Zkoušky probíhaly přísně výběrově, k řádnému studiu bylo vybráno 35 uchazečů³. AMU a Hudební fakulta sídlily v Rudolfinu. Filmová fakulta nejdříve našla útočiště v Havlíčkově ulici 13⁴, v roce 1948 se přestěhovala do Vančurova domu v Klimentenské ulici 4.⁵ Je nutné poznamenat, že začátky byly nejtěžší pro Filmovou fakultu, jelikož ostatní fakulty vycházely z tradice předchozí

¹ VGIK v Moskvě založen 1919, Filmová škola v Berlíně založena 1936, Centro Sperimentale v Římě

² V roce 1938 byla zřízena Škola uměleckých řemesel v Bratislavě na podnět Josefa Vydry a zejména Karla Plicky. Emil Zvárik, Celoroční denní kurz pre kinetickú fotografiu pri Škole umeleckých remesiel v Bratislavě 1938-39. *Filmový sborník historický* 2, 1991, s. 121-130.

³ „Byly otevřeny tři obory: filmová režie, filmová dramaturgie a filmový obraz.“ Jan Skokánek, *Historie jednoho chaosu*. Diplomová práce na KDT FAMU Praha 1988, s. 14. Další zdroj uvádí, že byly otevřeny čtyři obory: dramaturgie, filmová režie, hospodářská režie, produkční vedení a kamera. První rok filmové fakulty skončil. Interview s A.M.B.. *Filmové noviny*, 2.8.1947, str. 3. Jiný zdroj uvádí, že čtyři obory respektive v té době už katedry byly otevřeny až v roce 1951, kdy byla zřízena katedra produkce. Ludvík Baran, Z historie Filmové a televizní fakulty. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 134.

⁴ Dnes Havlíčkova 13, Praha 1. Jednalo se o byt, kde byla zřízena učebna. Karel Dégl sem vozil taxíkem staré dřevěné kamery. Ludvík Baran, Karel Plicka. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 174. Jiné zdroje tvrdí, že prostor v Havlíčkově ulici měla FAMU k dispozici až koncem v roce 1949.

⁵ Klimentská 4, Praha 1 je dnešním sídlem Studia FAMU.

instituce. Transformovaly se z konzervatoře, takže existovaly učební osnovy a zkušení pedagogové.

V Klimentské 4 v Praze 1 zpočátku probíhala pouze teoretická výuka, od roku 1950 i praktická. Sídlił zde také Československý filmový ústav (dále jen ČSFÚ), po jeho zrušení přešli někteří zaměstnanci na FAMU jako pedagogové. Pod ČSFÚ také spadalo oddělení praktických cvičení a měl na starosti i jeho finance (až do r. 1956, kdy bylo zřizeno Studio FAMU.) Jako první pedagogové působili na škole především její zakladatelé: Karel Plicka, Antonín Martin Brousil, Julius Kalaš, Jaroslav Bouček, Jan Kučera a Karel Smrž⁶.

Jelikož vyučující byli lidé praxe a nebyl jim blízký akademický způsob výuky, často vodili studenty na svá vlastní pracoviště. Studenti poznávali barrandovské ateliéry, zvukovou halu Evropu, laboratoře, pracoviště optiků ve Vokovicích, mixážní a nahrávací pracoviště na Žižkově, střižny a projekci ve Vodičkově ulici. Pravidelné studijní projekce určené i filmovým pracovníkům uváděl Karel Smrž a konaly se od roku 1947 v sobotu večer v kině Olympic⁷.

Oboru dramaturgie a scenáristiky se ujal A.M.Brousil a Karel Smrž, techniku filmu vyučoval Jaroslav Bouček, Jindřich Brichta, Josef Hrdlička, Jaroslav Króhn, maskér Adolf Hrdlička, tvorbě uměleckého obrazu se věnovali Karel Plicka, Karel Dégl, Josef Stallich, Jaroslav Tuzar, Václav Huňka, Václav Hanuš, Vladimír Novotný a Alois Jiráček.

Začátky byly provázeny skepsí ze strany barrandovských „praktiků“ vůči akademicky vychovaným filmařům. Zároveň někteří filmaři neviděli důvody k tomu, aby „střežené tajemství“ svých dovedností a oborů, tvrdě získané, sdělovali druhým. Navíc se bránili školit jiné, aby jim pak nesebrali pracovní místa a nenahradili je. Další vlna nevole přicházela z politických kruhů. Ministr školství Jaroslav Stránský⁸ se v roce 1947 pokusil školu zrušit, a tak zastavil pedagogům platy⁹. Pedagogové demonstrativně učili rok zadarmo. Školy se

⁶ Pedagogický sbor byl téměř čtyřicetičlenný. Ludvík Baran, *Z historie Filmové a televizní fakulty*. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 134.

⁷ Michaela Stoežová, Karel Smrž. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 179.

⁸ Ministr školství v letech 1946- 48. Ministři školství od roku 1948. Dostupný na WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/ministri-skolstvi-od-roku-1848>> [vyšlo 8. 5. 2009; cit. 18. 4. 2012].

⁹ FAMU vznikla pravděpodobně na popud ministerstva informací, které si navíc neustále vymíňovalo zasahovat do dění a tím pádem i do působnosti ministerstva školství a osvěty. Ministr Jaroslav Stránský, národní socialista, neměl blízko ke komunistovi Václavu Kopeckému, který byl založení školy nakloněn.

v nemalé míře také dotkl politický kontext- po komunistickém puči se Akční výbor AMU neúspěšně snažil vyloučit pedagogy i studenty.

V roce 1948 vznikl první film natočený posluchači Evženem Drmolou a Jiřím Ployharem (fotografická technika) *Hledání jara*¹⁰. Systematická výuka byla zavedena po vzoru moskevského VGIKu

V roce 1949 byl zvolen rektorem AMU A.M.Brousil, který ve funkci působil až do roku 1969. Jednalo se o prvního rektora z Fakulty filmové.¹¹ V té době už byl znám za hranicemi jako vyslanec československého filmu. Dařilo se mu především organizovat řadu vystoupení a seminářů zahraničních umělců z oblasti divadla, filmu a hudby. Pořádal pro studenty FAMU projekce, rozebíral s nimi nové zahraniční filmy a zval významné hosty, např. V. Pudovkina, C. Zavattiniho, G. De Santise, J. Ivence, J. Griersona, S. Signoretovou, Y. Montanda, G. Phillipa .

V roce 1950 byly ze stávajících oborů ustanoveny katedry¹², v roce 1951 je založena katedra produkce a organizace¹³. Obor vedl Aleš Václavík. První ročník studia byl zatím pro všechny posluchače společný, všichni tedy čerpali všeobecné znalosti a postupy stejnou měrou. Nutnost společné výuky byla nepochybně dána i určitou stísněností prostoru, protože dokud nesídlila škola v samostatné budově, nebylo ani možné studenty vyučovat rozděleně. Na katedře dramaturgie vznikla v roce 1952 specializace na filmovou vědu¹⁴.

Situace se uklidnila, když nastoupil jako ministr školství Zdeněk Nejedlý v roce 1948 a svou spřízněnost se školou dal najevo návštěvou školy 11.5.1949. Jan Skokánek, *Historie jednoho chaosu*. Diplomová práce na KDT FAMU Praha 1988, s. 18-19.

¹⁰ Film *Hledání jara* byl natočen na 35mm film.

¹¹ 1946-48 byl rektorem AMU Ladislav Zelenka, violoncellista z HAMU; rektor AMU 1948-49 Jiří Frejka, režisér, teoretik, publicista z DAMU. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s.205-217.

¹² FAMU. Sborník k 65.výročí AMU. Praha: Akademie múzických umění 2011, s.32.

¹³ Zpočátku existovaly pochyby, zda filmová produkce a organizace patří na uměleckou vysokou školu nebo ekonomickou vysokou školu, ale časem se prokázalo, že postavení na FAMU je opodstatněné. Ilja Bojanovský, FAMU čtyřicetiletá. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, str. 3.

¹⁴ Filmová věda přešla v roce 1968 na půdu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. FAMU. In:Mathé Ivo/ Kočvarová-Schartová Markéta/ Bernard Jan/ Smolka Jaroslav, *AMU=DAMU+FAMU+HAMU Sborník k 60. výročí svého založení*. Praha: Akademie múzických umění 2006, s. 32. Nebo WWW:< <http://film.ff.cuni.cz/> >. Uveden je také údaj, že se katedra přesunula až září 1969. Ilja Bojanovský, Akademie múzických umění čtyřicetiletá. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, str. 5.

Začátkem 50. let získala škola jako nový prostor bývalé kino Roxy v Dlouhé ulici 33 v Praze 1, kde bylo vybudováno další studio¹⁵. Vedoucí katedry režie Václav Krška zřídil při katedře i specializaci na dokumentární a vědecko-populární film a kabinet stříhové skladby vedený Janem Kučerou. V návaznosti vznikla v polovině 50. let katedra filmové a televizní techniky s kabinetem hudby a zvuku, kde přednášel Josef Slavík, Julius Kalaš, Jiří Srnka a Josef Zavadil¹⁶. Katedra obrazové fotografie byla přejmenována na katedru filmové fotografie a televizního obrazu. V roce 1954 získala škola zásluhou děkana Julia Kalaše druhý ateliér a započalo úsilí o zbudování televizního studia¹⁷. Od poloviny 50. let trvala po dobu deseti let výuka v rámci Večerní školy filmové tvorby, která vznikla na popud Československého filmu a Československé televize. Výuku organizovala fakulta (Ludvík Baran, Jan Kučera, Václav Wasserman) a personálně zajišťovaly Filmová studia Barrandov a bývalí zaměstnanci ČSFÚ.

V letech 1961- 62 se katedry, děkanát a rektorát přestěhovaly do budovy paláce Lažanských, Smetanovo nábřeží 2. Vznikla zde ještě knihovna pro studenty, část zůstala k dispozici v Klimentské 4. Škola získala důstojný a dostatečný prostor pro plnohodnotnou formu výuky, která tím pádem získala mnohem větší řád a pravidelnost.

Od roku 1968 vznikala na katedrách možnost studovat při zaměstnání, protože Ministerstvo školství povolilo formu večerního studia jako plnohodnotnou variantu k denní podobě studia. Nejdříve vzniklo na katedře produkce, později na oboru dokumentární tvorba, dramaturgie a scenáristika, kamera a od roku 1975 na oboru stříhové a zvukové skladby. Od roku 1980 na oboru umělecká fotografie. S výjimkou oboru režie hraného filmu a televize¹⁸.

Konec 60. let byl výrazně ovlivněn především politickým kontextem, po pražském jaru byli mnozí absolventi sužováni husákovou normalizací. V roce 1972 museli odejít někteří

¹⁵ Studio v Dlouhé 33, Praha 1 bylo zprovozněno v roce 1955. Před II. Světovou válkou se jednalo o významné kulturní centrum židovské komunity, byla zde vyhlášena kavárna, tzv. Aschermannka. FAMU. In: *Sborník k 65.výročí AMU*. Praha: Akademie múzických umění 2011, s.32.

¹⁶ Ludvík Baran, Z historie Filmové a televizní fakulty. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 134.

¹⁷ Studio v Roxy je v roce 1964 vybaveno TV technologií, kterou vyrobili studenti a pedagogové Střední průmyslové školy spojové techniky v Panské ulici. FAMU. In: *Sborník k 65.výročí AMU*. Praha: Akademie múzických umění 2011, s.32.

¹⁸ Lze studovat 7 profesí při zaměstnání (režisér dokumentu, dramaturg dokumentu, dramaturg a scenárista hrané tvorby, kameraman, střihač filmu a televize, vedoucí organizace a výroby, umělecký fotograf a profesi filmový a televizní zvukař až od roku 1981. Ludvík Baran, Z historie Filmové a televizní fakulty. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 135.

významní pedagogové: Evald Schorm, Břetislav Pojar, Viktor Růžička, Jiří Kantůrek František Daniel, Milan Kundera, Karel Kachyňa a Vlastimil Vávra a někteří studenti (Vlastimil Venclík). Do pedagogického sboru naopak nastoupili pedagogové, kteří sympatizovali s komunistickým režimem: Jiří Sequens, Ludvík Ráža, Vladimír Kressl, Jaroslav Balík, Jaroslav Hužera, Libuše Pospíšilová, Vojtěch Trapl, Ludvík Toman, Bedřich Pilný, Přemek Podlaha a Václav Vorlíček. Vyučoval zde i normalizační ústřední ředitel Československého filmu Jiří Purš¹⁹. Určitou dobu dokonce probíhala formou kurzů výuka policejních kameramanů²⁰. Pro absolventy školy bylo toto období komplikované také z hlediska uplatnění v praxi, jelikož pozice ve státním filmu zastávali komunističtí kádři.

V druhé polovině 70. let se podařilo děkanovi školy Iljovi Bojanovskému alespoň trochu oživit prostředí, když výrazně podpořil vznik Mezinárodní přehlídky studentských filmů Rife Cilect v Karlových Varech (podrobněji v kapitole 1.6.).²¹ Otevřel také prostor studentům účastnit se mezinárodních festivalů. Důležitou platformu pro vznik kritické debaty tvořily projekce studentských filmů pod názvem Kinoatky a výroční přehlídky studentských filmů pořádaných pod hlavičkou SOUČ. V roce 1975 vznikla sloučením kabinetu střihové skladby a kabinetu hudby a zvuku samostatná katedra zvukové a střihové skladby filmu a televize v čele s Josefem Ceremugou, hudebním skladatelem (absolventem skladby na HAMU). V roce 1976 studovalo školu 450 posluchačů, do prvního ročníku bylo přijímáno 50 uchazečů²² a to na obory režie hraného filmu a televizních inscenací, dokumentární tvorba, filmová a televizní dramaturgie a scenáristika, filmová a televizní kamera, produkce, zvuková skladba, obrazová skladba (střih) a fotografie.

Během 80. let si AMU po léta navenek zachovala stejnou strukturu, která se osvědčila. Ale uvnitř podle celospolečenských potřeb a vývoje různých oborů docházelo k členění (katedra střihu, dokumentárního filmu), ustavení kabinetů, ale i jejich postupný zánik (teorie, technika, fotografie) a proměnu v samostatné katedry (fotografie, zvuk). Stabilizovaly se

¹⁹ FAMU. In: *Sborník k 65.výročí AMU*. Praha: Akademie múzických umění 2011, s.34.

²⁰ Tuto výuku a ještě fakt, že „ve věži“ ve 4. patře Lažanského paláce seděl 24h denně policista a hlídal Most Legií, povolil Ilja Bojanovský. Jednalo se o jeho způsob „politiky kompromisů“. Aby mohl pro školu vybojovat výjimky nebo úlevy, snažil se vycházet vstříc nejméně bolestným požadavkům komunistického vedení.

²¹ Navázalo se tak na snahu z 2. poloviny 60. let. Akce se konala bienálně od roku 1977 do roku 1991. FAMU. In: *Sborník k 65.výročí AMU*. Praha: Akademie múzických umění 2011, s.36.

²² Hana Fridrichová, Zastavení s doc. Iljou Bojanovským, děkanem Filmové a televizní fakulty AMU. *Kino* 1976, č. 22, s. 2.

formy studia (řádné, při zaměstnání). Na Hudební, Divadelní a Filmové fakultě byly zřízeny i formy studia postgraduálního²³.

1.2. Právní rámec univerzity

Akademie musických umění byla zřízena dekretem prezidenta republiky č. 127/1945 Sb. dne 27.10.1945. V červnu 1946 byl dekret doplněn organizačním statutem. Dne 10.5.1946 poslalo prezidium ministerstva informací ministerstvu školství a osvěty dopis, který kromě redakčních připomínek k návrhu znění Organizačního statutu AMU obsahoval tato upozornění:

"... všechna jednání mezi ministerstvem informací a ministerstvem školství a osvěty vyzněla v tom smyslu, že při ustanovení osob učitelských bude právo schvalovací, pokud jde o filmový odbor, vyhrazeno též ministru informací. Věta o zachování ingerence ministerstva informací v tomto směru vypadla z uvedeného ustanovení patrně nedopatřením.... jinak ministerstvo informací požaduje, aby byl v době co nejkratší ustanoven profesorský sbor filmového odboru AMU, který by pracoval na přípravách přednášek pro posluchače filmového odboru v zimním semestru školního roku 1946/47 tak, aby zimní semestr bylo možné řádně začít. V této souvislosti ministerstvo informací po pečlivých úvahách a výběru v řadách odborníků navrhuje zatím, s výhradou práva dalších návrhů vhodných osob, tyto osoby na profesory Filmového odboru AMU:

- 1) Profesora Karla Plicku pro profesorskou stolicí a seminář filmové fotografie
- 2) Docenta Dr. Jaroslava Boučka pro profesorskou stolicí a seminář filmové techniky
- 3) Redaktora A. M. Broušila pro profesorskou stolicí a seminář filmové teorie a pomocných disciplín

Navrhovaní jsou osobnostmi, jejichž kvality, jak po stránce odborné, tak po stránce pedagogické, jsou nepochybné."²⁴

²³ Ludvík Baran, Z historie Filmové a televizní fakulty. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, str. 3-8.

²⁴ K jejich jmenování však došlo až 3.9.1949. Jan Skokánek, *Historie jednoho chaosu*. Diplomová práce na KDT FAMU Praha 1988, s. 13.

„Další přednášející budou získáváni na základě habilitačního řízení (docenti, resp. profesori) a na podkladě návrhu schváleného ministerstvem informací (lektoři, asistenti - zejména pokud půjde o učitele a praktiky). Protože jde o školu bez předcházející tradice, považuje ministerstvo informací tento postup obsazování učitelských míst v AMU za jediný možný a správný. Ministerstvo informací v zájmu co možná nejrychlejšího zahájení přednášek na Akademii netrvá na tom, aby navrhované tři osoby byly ihned řádně jmenovány, nýbrž jde o jejich předběžné schválení s tím, že dodatečně dojde k jejich řádnému jmenování. Z důvodů jednak interních, jednak prestižních, má ministerstvo informací za nutné zahájit slavnostní otevření filmového odboru AMU co nejdříve úvodní přednáškou pro odborné obecnstvo a veřejné činitele s tím, že po zahájení budou měsíce květen a červen vyhrazeny přijímacím zkouškám. Tento poměrně dlouhý čas ... odůvodňuje ministerstvo informací velkým počtem přihlášených, jednak tím, že o přijetí bude vedle přihlédnutí k předběžnému vzdělání rozhodovati přímé individuální přezkoumání uchazečů, jež si vyžádá mnoho času.“²⁵

Vysoké školy byly státní, tj. financovány ze státního rozpočtu. Vysoké školy spadají pod rezort ministerstva školství a osvěty ²⁶.

Změna politického režimu se promítla i do školské správy a následného vývoje vzdělávání. Zákonem číslo 58/1950 Sb. z 18. května 1950 byly vysoké školy zcela podřízeny ministerstvu školství, věd a umění ²⁷, zavedly se povinné studijní plány a přednášky, studijní kroužky a množství zkoušek. Orgány vysoké školy byly vedle rektora a děkanů také prorekteři, rektorát, tajemník (od roku 1956 kvestor), rada a valné shromáždění, obdobně na fakultách děkan, proděkané atd. – vesměs jmenování ministrem na základě návrhu jím rovněž jmenovaného Státního výboru pro vysoké školy. Zákon vyloučil z univerzit teologické fakulty, zavedl institut kateder, jejichž vedoucí jmenovalo také ministerstvo, a zrušil akademické senáty i dosavadní akademické tituly, takže v letech 1953-1966 se absolventi označovali jen jako „promovaný režisér“. Byly vytvořeny katedry marxismu-leninismu a zavedeny nové kategorie učitelů: profesor, docent, lektor, odborný asistent, asistent a odborný instruktor.

²⁵ SÚA-ÚPV 2105 246/10

Záležitosti VŠ 1945-50 141. Jan Skokánek, *Historie jednoho chaosu*. Diplomová práce na KDT FAMU Praha 1988, s. 14.

²⁶ Obnoven Ústavním dekretem prezidenta republiky č. 1/1945 Sb.. Lenka Klokočová: 160 let ministerstva školství, tělovýchovy a mládeže. WWW:< <http://www.msmt.cz/ministerstvo/160-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy> > [cit. 2.1.2012]

²⁷ Zákonem č. 233/1948 Sb., o názvu Ministerstva informací a Ministerstva školství a osvěty, vzniklo místo Ministerstva školství a osvěty Ministerstvo školství, věd a umění. Osvěta přešla do gesce nově vzniklého Ministerstva informací a osvěty.

Vládním nařízením č. 77/1953 Sb., o nové organizaci ministerstev a ústředních orgánů státní správy bylo zřízeno ministerstvo kultury, na které přešly dosavadní úkoly ministerstva školství na poli osvěty. Samostatně fungovalo až do června 1956, kdy bylo opět sloučeno s resortem školství.

Roku 1966 vyšel nový zákon o vysokých školách, který poměry mírně liberalizoval. Obnovil volbu akademických funkcionářů vědeckou radou, ale hlavně obnovil akademické tituly (Zákon č. 27/ 1966 Sb.)²⁸. Po překročení věku 65 let bylo podle novely vysokoškolského zákona množství pedagogů nuceně penzionováno. Toto postátnění univerzit dovršil nový zákon z 10. dubna 1980, zákon č. 39/1980 Sb., podle něhož vysoké školy plně podléhají ministerstvu školství, které určuje a kontroluje jejich činnost, jmenuje akademické funkcionáře atd. Další významná transformace nastala až zákonem porevolučním.

1.3. Katedry

Z oborů se postupně transformovaly instituce kateder. Jejich názvy se v průběhu desetiletí měnily, což bylo dáno několika důvody. Buď se z kateder vydělila užší specializace a vznikl tak nový obor, nebo se v 60. letech dodávalo také přídavné jméno „televizní“, nebo se nějakým způsobem měnil rámec výuky. Na jedné straně tím fakulta reagovala na nástup televize, na druhou stranu nechtěla škola akcentovat výhradně filmovou specializaci. Historii názvu oborů, později kateder, uvádím v příloze. Musím dodat, že prameny se ve vztahu k přesným názvům kateder v konkrétních obdobích velmi liší. Pamětníci dokonce některé vyhledané názvy odmítají a tvrdí, že takovou katedru rozhodně nestudovali. Oddíly jsem nazvala dle aktuálního názvu ve sledovaném období.

Hodnocení studentů probíhalo stejně jako na jiných uměleckých vysokých školách formou klauzur na konci každého akademického roku. Někdy se zkoušky nazývaly také postupové, rozhodovala postupová komise.

²⁸ Vyhláška ministerstva školství a kultury o přiznávání titulů absolventům, kteří ukončili studium před účinností zákona č. 19/1966 Sb., o vysokých školách.

1.3.1. Katedra režie

Katedra režie byla jedním z prvních oborů na fakultě. Na katedře od počátku působili významní filmoví režiséři, jakými byli Václav Wassermann, Bořivoj Zeman, Václav Krška, Jiří Weiss, po velkém přemlouvání Martin Frič, od 50. let i herecké osobnosti Karel Höger a Radovan Lukavský²⁹. Ti vedli od druhého do závěrečného ročníku s posluchači seminář a praktická cvičení při natáčení v ateliéru v Klimentské nebo Roxy.

Začátkem 50. let probíhala výuka v I. ročníku pod vedením Václava Wassermana a studenti natáčeli němou reportáž. Ve II. ročníku pod vedením Václava Kršky probíhala realizace dokumentárního záběru doplněného archivní hudbou, ve skupinách se natáčely hrané scény podle etud posluchačů II. ročníku dramatického oboru, v univerzální dekoraci. Již od počátku tedy byla snaha o nastavení jisté formy mezikatederní spolupráce. Ve III. ročníku se natáčeli pod vedením Josefa Macha individuální hrané scény většího rozsahu. Ve IV. ročníku dohlížel na studenty Jiří Weiss a posluchači pracovali na krátkých hraných a krátkých dokumentárních filmech, do 400 m). Posluchači III. a IV. ročníku mohli o prázdninách natáčet filmy, které si připravili v průběhu roku. Náměty schvalovali profesori. Vidíme tedy, že zpočátku byl systém nastaven tak, že každý ročník a potažmo praktické cvičení vedl jiný pedagog. Takovým způsobem byla vždy a doposud je nastavena i výuka na katedře kamery. Technologie praktických cvičení byla 16mm film nebo 35mm film (později digitální technologie Umatic, pak digibeta).

U zrodu katedry stál - jako její první vedoucí a tvůrce koncepce výuky - Otakar Vávra. V letech 1957-58 (do roku 1971 byl jejím vedoucím, odvolán kvůli filmu Vlastimila Venclíka *Nezvaný host*, údajně protirežimní) přišel s novou koncepcí přijímacího řízení a výuky. Uchazeče vybíral osobně, kladl důraz na „dramatické jednání“, které tvořilo ve formě etudy nejtěžší zkoušku u přijímacích pohovorů. V roce 1963 byl na katedře jmenován řádným profesorem.

Otakar Vávra systém výuky nastavil tak, že každý první ročník „otevřel“ jeden pedagog, který si vedl „své“ studenty až do V. ročníku. Tento způsob výuky se osvědčil, takže trval až do 90. let. Později měli studenti možnost, pokud o to zažádali, aby jim cvičení vedl jiný pedagog než jeho ročníkový.

²⁹ WWW: <<http://www.famu.cz/katedry-a-pracoviste/katedra-rezie-kr/vse-o-kr/historie-katedry-rezie/>> [cit. 20.10.2011], Ludvík Baran, Z historie filmové a televizní fakulty. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s.134.

Od roku 1956 působil na katedře jako kmenový odborný asistent Jan Kučera, který do té doby fungoval jako externí pedagog. Stal se metodikem pro praktická cvičení³⁰. Výuka sestávala z oborových cvičení, společných cvičení a z teoretické části. Jako praktická cvičení studenti realizovali cvičení popis práce, dokument, malou hranou scénu v ateliéru, práci v exteriéru až diplomní film. Oborové přednášky, které převažovaly, se nazývaly hlavní předmět. Vedle toho probíhala výuka formou seminářů, promítaly se filmy a prováděla se analýza dějové skladby, kontinuity a střihové vazby³¹. Otakar Vávra ve svých přednáškách vycházel ze Zichovy Estetiky dramatického umění (1932) a vyžadoval znalost Aristotelovy Poetiky. Posluchačům zdůrazňoval především propracovanost jednání dramatických postav. Byl autorem prvních skript pro režiséry, do té doby se používaly texty Lva Kulešova.

Václav Krška se neomezoval jen na přednášky, semináře a projekce filmů, ale zval studenty i k sobě domů do malostranského bytu, kde s nimi rozebíral novely, adaptace a učil je naplňovat postavy dramatu psychicky a charakterizovat je vnějšími znaky, jednáním a fysiognomií. K tomu se tedy vázala i skutečnost, že posílal studenty do divadla, někdy s nimi i chodil na představení a vyžadoval orientaci v typizaci herců nejen na pražských scénách³².

Elmar Klos přednášel předmět vývoj výrazových prostředků. Působil na škole jako externí pedagog.

V 60. letech vychovala katedra novovlnné tvůrce (Věra Chytilová, Evald Schorm, Jiří Menzel, Jan Schmidt, Jan Němec). Jedná se o období, kdy absolvovala katedru generace tvůrců, kteří školu učinili světově proslulou.

Skladba praktických cvičení byla v 60. letech následující: v I. ročníku se natáčí film populárně vědecký, ve II. ročníku film dokumentární, ve III. ročníku v ateliéru hraná scéna nebo výsek scénáře, ve IV. ročníku absolventský film- hraný film (zkrácená metráž oproti „normálním filmům“)³³. V roce 1966 byla zahájena systematická výuka televizních postupů. V pedagogickém sboru katedry režie zahájili činnost televizní režiséri František Filip, Jan

³⁰ Od roku 1964 vedl Jan Kučera kabinet střihové skladby. Jan Svoboda, Jan Kučera. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 165.

³¹ Ludvík Baran, Otakar Vávra. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 192.
Popis práce je praktické cvičení, je v současnosti realizováno na Katedře kamery v 1. ročníku. Cvičení malá hraná scéna v ateliéru je dodnes realizována studenty 2. ročníku KR pod názvem televizní seznamovací cvičení.

³² Ludvík Baran, Václav Krška. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 162.

³³ Ženka Wienerová, Ve Vídni na jedničku- a jak dál? *Film a doba*, 1960, č. 1, s. 39-41.

Matějovský, otázkám dramaturgie televizní inscenace se věnoval Zdeněk Bláha, teorii televize začal rozvíjet Walter Feldstein.

Otakar Vávrarazil teorii, že režisér musí „znát všechny druhy umění, s nimiž spolupracuje, práci s hercem a... také filozofii a estetiku. Teprve v druhé řadě musí ovládat technologii filmu. Na škole má všechny vědní obory poznávat aplikovaně pro filmovou práci. Veškerá teorie má být v rovnováze s praxí, protože režisér je autor a realizátor“.³⁴ Na Otakara Vávru vzpomíná s úctou především Jiří Menzel. Jan Němec naopak vyzdvihuje osobnost Václava Kršky, kterého považuje za „vzor umělecký a občansko-morální“³⁵.

Uvádím příklady z 60. a 70. let, kdo vedl jaký ročník a významnější absolventy. V roce 1965/66 vedl ročník Bořivoj Zeman, 1971 absolvoval Zdeněk Zaoral a tři jugoslávští (SRFJ) studenti, tj. polovina v ročníku. V roce 1966/67 vedl ročník Karel Kachyňa, absolvovali v roce 1971 Agnieszka Holland a Jiří Svoboda, dále tři jugoslávští studenti, ročník nedokončil Vlastimil Venclík, který byl vyhozen. V roce 1967/68 vedl ročník Elmar Klos a jako odborný asistent Václav Vorlíček, 1971 absolvovali Goran Paskaljevič, Vladimír Kavčiak³⁶ a jeden syrský student. V roce 1967/68 vedl ročník Otakar Vávra, 1975 absolvoval Miroslav Luther a ze zahraničních studentů jeden libanonský student. V letech 1969/70 vedli ročník Elmar Klos a Jiří Sequens, televizní praktika František Filip, a absolvovali jen čtyři studenti, z nich jeden z Tunisu, jeden ze Sýrie, jeden z Norska a jeden český student. V roce 1970/71 vedl ročník Antonín Kachlík, v roce 1975 absolvoval Karel Smyczek a dalších pět českých studentů. V roce 1971/72 vedl ročník Bořivoj Zeman a Jiří Sequens, v roce 1977 absolvoval Jiří Adamec, dva čeští studenti a jeden jugoslávský student. V roce 1972/73 kdy vedl ročník Václav Vorlíček, absolvovali jen čtyři studenti, z toho dva čeští a dva jugoslávští. V roce 1973/74 vedl studenty Jaroslav Balík, absolvovali v roce 1977 Zdeněk Troška, v roce 1978 Jitka Němcová a další tři studenti. V roce 1974/75 vedl ročník Jaroslav Hužera a Ludvík Ráža, absolvoval v roce 1978 Emir Kusturica, v roce 1980 absolvoval Stanislav Popovič a tři čeští studenti. V roce 1975/76 vedl ročník Antonín Kachlík, v roce 1981 absolvovalo pět českých studentů. V roce 1976/77 vedl ročník Jiří Sequens, v roce 1981 nebo 1982 absolvovalo šest českých studentů. V roce 1977/78 vedl ročník Václav Vorlíček, v roce 1982 absolvovali Miloš Zábranský, Petr Koliha a Magda Příhodová (budoucí Pivoňková), jen čeští

³⁴ FAMU. In: *Sborník k 65.výročí AMU*. Praha: Akademie múzických umění 2011, s.32.

³⁵ Rozhovor s Janem Němcem vedený Michalem Hogenauerem v Praze dne 26.10.2009.

³⁶ Produkci na cvičeních Vladimíra Kavčiaka vykonávala Helena Machová, budoucí vedoucí výroby praktických cvičení ve Studiu FAMU od 80. let do roku 2011.

studenti. Ve školních letech 1965/66- 1977/78 bylo na režii přijato 70 posluchačů, absolvovalo jich 63.

Období 70. let by se dalo rozdělit na dvě poloviny. V první části absolvovali ti, kteří byli ještě v tvůrčích principech poznamenáni dekadou 60. let a přesahujícím vlivem cinémarverité, s poetikou autentičnosti a všednosti. V druhé dekádě, do které tvůrci spadli, se mísily snahy o pocitový film s filmem akčním. Je to období mnohem méně ujasněné, tvůrci hledali nové obsahové a adekvátní výrazové prostředky. Zlom nastal v Kachlíkově ročníku, kdy Smyczkův film *Kapři pro wehrmacht* je dějový a přitom atmosférický, stejně jako film jeho kolegy Vladimíra Mertty *Smrt krásných srnců*.

Výjimečným projektem se stal film z roku 1979 *A.E.I.O.U.* v režii Martina Bezoušky a Dušana Kukala. Snímek přesahoval běžnou metráž (56 min) a zachycoval témata „normalizačních nepatřičností“. Premiéry se dočkal až v roce 1991 a promítal se spolu s Venclíkovým filmem *Nezvaný host*. Další mimořádný projekt byl absolventský film na katedře kamery *Evžen mezi námi*, režie Petr Nýdrle. Film vznikl v roce 1981, jelikož je dlouhý 74 min, studenti si film částečně financovali ze svých soukromých zdrojů. Satira kritizující morálku normalizačního období v Československu byla po uzavření projekci ihned zakázána a promítána až po roce 1989.

1.3.2. Katedra dokumentární tvorby

Studium dokumentární tvorby bylo zpočátku součástí katedry režie. K samostatnému vydělení došlo v roce 1961 zejména vlivem Antonína Františka Šulce. Katedra se nejdříve jmenovala publicistika³⁷. Od počátku zde působili význační tvůrci, kteří spoluvytvářeli podobu české dokumentární filmové a televizní tvorby, Jan Kučera, Jiří Lehovec, Elmar Klos, Zdeněk Forman, Vladimír Kressl z režie, Antonín Navrátil z dramaturgie, Ludvík Baran z kamery.

Začátkem 60. let absolvovali katedru průměrně tři nebo čtyři studenti ročně, koncem 60. let kolem šesti studentů. Byli to např. Václav Táborský a Bohuslav Vašulka. Katedru

³⁷ FAMU. In: *Sborník k 65.výročí AMU*. Praha: Akademie múzických umění 2011, s.34. Tento údaj nevyplyvá z jiných pramenů, kde je uvedeno, že se katedra odděluje pod názvem dokument a to v letech 1962/63. Ludvík Baran, Z historie Filmové a televizní fakulty. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 134.

studovalo v tomto období minimálně cizinců, na rozdíl od katedry hrané režie. Toto období je provázeno relativní svobodou.

K výuce na katedře byli přizváni odborníci z praxe, např. kameraman Svatopluk Malý, Milan Šibrava, Jan Špáta, Karel Pech, dramaturg Ivan Halla.³⁸

S rozvojem dokumentární a publicistické tvorby v oblasti filmu a zejména televize začala katedra vychovávat komplexně připravené osobnosti autorů a režisérů. V 70. letech se výrazně projevila snaha prosadit do osnov, zadání školních prací i pedagogického sboru, požadavky normalizující se společnosti³⁹. V tomto období se zdvojnásobil počet studentů a přibýlo studentů zahraničních z exotických zemí. Katedru absolvovali např. Pavel Kačírek a Olga Sommerová.

K určitému uvolnění došlo v druhé polovině 80. let, kdy se začaly objevovat v rámci tehdejších možností nonkonformní filmy i témata. Katedru absolvovali např. Pavel Koutecký, Petr Nikolaev a Oskar Reif.

1.3.3. Katedra dramaturgie

Katedry dramaturgie se ujali především Antonín Martin Brousil, Karel Smrž, Miloš Václav Kratochvíl⁴⁰. Katedra zpočátku fungovala jako katedra dramaturgie a filmové vědy, s oborem scenáristika. Dějiny kinematografie zde přednášel Karel Smrž. Když nastoupil jako vedoucí katedry Ivan Osvald⁴¹, vedl studenty k tomu, aby zkoušeli různé formy vyprávění. Chtěl, aby jeho absolventi nebyli jen scénáristy, ale i autory próz, poezie, divadelních her. V roce 1950 nastoupil na katedru Fratišek Allan Dvořák, který viděl profil absolventa katedry obdobným způsobem jako Ivan Osvald. Chtěl, aby katedra vychovávala nejen dramaturgy, ale

³⁸ Ludvík Baran, Z historie Filmové a televizní fakulty. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 134.

³⁹ WWW: <<http://www.famu.cz/katedry-a-pracoviste/katedra-dokumentarni-tvorby-kdt/vse-o-kdt/historie-katedry/>>[cit. 20.10.2011].

⁴⁰ V letech 1952- 54 působil jako děkan a byl zvolen ještě v letech 1960- 61. Spisovatel, dramaturg a scénárista. Jeho tvůrčí rozptyl byl široký, spolupracoval např. s Jiřím Trnkou na libretu *Staré pověsti české*, s O. Vávrou a J. Benešem na *Revolučním roku 1948*, se Zdeňkem Podskalským na filmech *Kam čert nemůže* a *Spadla z měsíce*. Spolu s F. Danielem napsal Cestu za filmovým dramatem, samostatně skripta *Cesta za příběhy* a ABC scénaristy. M. V. Kratochvíl, Ivan Osvald. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 161.

⁴¹ 10 let vedoucí katedry. V roce 1952 jmenován docentem, v r.1979 jmenován profesorem, v r.1984 působí jako profesor konzultant. Ve škole působil 39 let. Ludvík Baran, Ivan Osvald. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 173.

především filmové autory a scenáristy⁴². Po svém druhém funkčním období děkana byl 10 let vedoucím katedry.

Začátkem 50.let se studenti na oboru scenáristika seznámili v I. ročníku pod vedením Miloše Václava Kratochvíla se základy dramaturgie. Ve II. ročníku pracovali na převedení literární práce do literárního scénáře pod vedením Ivana Osvalda. Ve III. ročníku vedl A. Libor posluchače ke zpracování krátkých literárních scénářů. IV. ročník vedl František Allan Dvořák, studenti psali absolventské práce (např. 1952 absolvovala Krystyna Dobrowolská s *Cikány*, a Jarmila Krylová *Vpřed, vpřed pionýři*).

V roce 1959 se oddělila z katedry její dřívější specializace a A.M. Brousil založil obor filmové vědy a historie s pěti studenty (Jaroslav Boček, Galina Kopaněva, Ivo Hepner, Ivan Soeldner, Karel Friedrich)⁴³, a tak se tato specializace odděluje od dramaturgie.

Zaznamenala jsem, že v průběhu desetiletí měnila katedra svůj název. Změny jsem zachytila v příloze Historie kateder. Název katedry se však dle různých zdrojů liší a není jasné, kdy přesně měla katedra ve svém názvu přídatné jméno „filmová a televizní“ a kdy byl název doplněn o „scenáristiku“. V pramenech autoři pracují s názvy velmi volně.

V 80. letech působili na katedře např. Bedřich Pilný, Milena Mathausová, Libuše Pospíšilová a Vladimír Bor. Uchazeči v rámci přijímacího řízení psali filmovou povídku na dané téma. V roce 1987 otvírala svůj ročník Libuše Pospíšilová a byli k ní přijati Igor Chaun, Jan Hřebejk a Petr Jarchovský. Vzpomínají, že měli ke škole velký respekt a poctivě se učili na zkoušky. Prof. František Allan Dvořák vyučoval výtvarné umění, skripta o dějinách literatury studovali od prof. Jana Cigánka, Zdravko Orozovič vyučoval marxismus-leninismus, ale opravdu volným způsobem.

⁴² Bedřich Pilný, František A. Dvořák. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, str. 147.

⁴³ Ludvík Baran, Antonín Martin Brousil. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, str. 144. Na webové stránce FAMU jsou uvedena tato data ukončení studia oboru filmová věda: Jaroslav Boček 1956, Galina Kopaněva 1957, Ivan Soeldner 1963, Ivo Hepner 1957, Karel Friedrich 1958.

WWW: < http://www.famu.cz/docs/Absolventi_1951-2005_dle_abecedy_updated.htm > [cit. 26.10.2011]

1.3.4. Katedra řízení a organizace

Katedra produkce vznikla v roce 1951. Založení katedry bylo navrženo již v původním návrhu organizace filmového odboru, byly vypracované i první osnovy přednášek, ale záměr se neuskutečnil. Založení katedry se stalo nutností pro výchovu kvalifikovaných pracovníků s organizačním zaměřením, kteří se budou do velké míry podílet také na vytvoření uměleckého díla. Bylo potřeba vychovat organizační pracovníky, kteří jsou dopodrobna obeznámeni s technologií výroby filmových děl a budou rovnocennými spolupracovníky jak umělcům, tak osobám s technickým zaměřením. Učební program seznamoval studenty s oborem prostřednictvím teoretické i praktické části výuky, posluchači byli vedeni k tomu, aby uměli uplatnit prvky, které znají jen teoreticky, obrátě v praxi. K tomu jim měla sloužit realizace praktických společných cvičení.

První vedoucí katedry byl V. Václavík, s pedagogy Bohumilem Šmídou a F. Zemanem, tajemníkem katedry byla A. Holá. Studium produkce bylo navrženo jako čtyřletý obor a takto fungoval až do 90. let. Na katedře vyučovali ještě Jaroslav Bouček (Základy filmové techniky), Jan Kučera (Filmová skladba), Ján Šmok (Filmová fotografie), Antonín Martin Brousil (Dějiny filmu), A. Holá (Základy filmové režie), Miloš Václav Kratochvíl (Základy filmové dramaturgie), Julius Kalaš (Dějiny hudby), František Allan Dvořák (Dějiny výtvarného umění), Jindřich Brichta (Dějiny kinematografie- techniky). Ve své diplomové práci uvádí Elena Nývltová, že se název katedry vyvíjel takto: 1951-58 Katedra filmové produkce, 1959-75 Katedra filmové a televizní produkce, 1976- 81 Katedra filmové a televizní produkce a řízení.⁴⁴ Jako jediná píše velká písmena, v ostatních pramenech se objevují zásadně malá a její popis neodpovídá viz příloha Historie kateder.

V roce 1956 se předměty dělily do tří základních skupin: předměty společné pro všechny vysoké školy (marxismus-leninismus, jazyky, tělesná výchova, vojenská příprava), disciplíny hospodářské, technologické, umělecké-historické, a praktická cvičení s prázdninovou praxí. Z učebních plánů platných v období prvních pěti let existence katedry můžeme vyčíst, se politický kontext znárodnování, tvrdá politická doktrína, centrální plánování i státní monopol odrazily v jeho podobě. Mnoho učebních hodin na katedře bylo věnováno tendenčním přednáškám o marxismu-leninismu, národním hospodářstvím, politické ekonomii (např. přednášky z oboru práva nebyly v dostačujícím rozsahu. Posluchači, kteří

⁴⁴ Elena Nývltová, *Vývoj, stav a perspektiva katedry produkce a řízení FAMU*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 1981, s. 15.

byli odvedeni k výkonu základní vojenské služby, museli navštěvovat vojenskou katedru. Vojenská katedra byla zrušena v roce 1989.

V 60. letech se v celostátním měřítku začalo zavádět studium při zaměstnání a v roce 1964/65 bylo externí studium zavedeno na katedře filmové a televizní produkce. Studium je oproti řádnému zúženo o praktická cvičení a tělesnou výchovu. Se silícím vlivem televize byly na katedře rozšiřovány a měněny učební plány o televizní problematiku. V 60. letech vyšlo z katedry 94 absolventů.

Také bylo možné rozdělit studium oboru na tři okruhy. Hlavní předmět zahrnoval výuku filmové a televizní technologie, produkce a řízení. Z vybraných předmětů se skládaly postupové zkoušky. Druhou skupinu tvořily předměty všeobecné, které byly určené pro všechny katedry. Do skupiny ostatní předměty patřila výuka jazyků, tělesná výchova, branná příprava, vojenská příprava a marxisticko-leninská výchova pro všechny vysoké školy. Hospodářské a technologické předměty zabírali 49 % výuky, umělecké disciplíny 28 %, marxismus-leninismus 13 % a jazyky a ostatní předměty 10%.

V 70. letech, když byla zavedena soustavná výroba televizních pořadů, vznikly nové funkce, ke kterým bylo potřeba vychovávat pracovníky. To mělo zajistit doplnění slova „řízení“ do názvu katedry. Výchovu pro funkce dispečerů a koordinátorů výroby. V 70. letech nastoupila normalizační politika komunistické strany, byla uplatňována cenzura a zvětšil se politický a ideologický nátlak. Do výuky pronikly požadavky na znalost celé kulturní sféry. Během tohoto období absolvovalo katedru celkem 181 posluchačů včetně 68 posluchačů dálkového studia.

Systém praktických cvičení fungoval tak, že studenti produkce byli na jednotlivá cvičení nasazováni podle potřeb ostatních kateder. Mnohdy docházelo k nedostatkům, že kapacitně neodpovídaly na katedrách počty studentů tak, aby mohli produkční jednotlivá cvičení pokrýt. Produkci mohly reálně vykonávat studenti II. ročníku (studenti I. ročníku směli jen asistovat) a III. ročníku (studenti IV. ročníku připravovali značnou část semestru praktickou a teoretickou diplomovou práci). Vykonávání praktických cvičení během roku narušovalo teoretickou výuku. Ke konci roku byli studenti hodnoceni na základě hodnocení vedoucího výroby ze Studia FAMU, který zohledňoval pracovní morálku studenta.

V roce 1981 absolvovalo katedru 16 posluchačů řádného studia, 21 posluchačů externího studia. Posluchači katedry byli nasazováni průměrně na jedno až dvě praktické cvičení za rok. Obvykle se utvářely stabilní štáby, které měly zájem spolupracovat po celou dobu studia. Studenti I. ročníku asistovali svým starším a zkušenějším kolegům z III. a IV. ročníků. Od II. ročníku se pracovalo samostatně, a to se II. ročníkem katedry režie na

ateliérovém cvičení a televizním playbacku, s katedrou dokumentárního filmu na jejich cvičení II. ročníku. Ve III. ročníku studenti pracovali na exteriérovém cvičení a televizní mikros scéně katedry režie a na dokumentárním cvičení III. ročníku katedry dokumentární tvorby. Ve IV. ročníku natáčeli absolventskou televizní inscenaci IV. ročníku katedry režie nebo absolventský film V. ročníku režie nebo dokumentu. Uvažovalo se o zrušení výuky v letním semestru IV. ročníku, jelikož byl náročný pro studenty z hlediska množství studijních povinností. Praktická cvičení, docházka na teoretické předměty, příprava praktické a teoretické diplomové práce a zkouškové období. Ke změně nedošlo.

V roce 1984 absolvovalo katedru 23 studentů, v roce 1985 14 studentů, v roce 1986 15 studentů, v roce 1987 19 studentů, v roce 1988 18 studentů

1.4. Studio FAMU

V začátcích se praktická cvičení realizovala v Roxy, v Dlouhé ulici 33 v Praze 1, kde byl ateliér. Do roku 1957 zde fungovaly laboratoře, ale FAMU nebyla nezávislá v rámci ostatních technologických postupů a nevlastnila zpočátku žádnou techniku. Ve Studiu probíhala praktická i teoretická výuka. Kameramani vzpomínají, že když si zasvětili ateliér, natočili pár metrů a „vedle“ v místnosti jim materiál ihned vyvolali a oni věděli, zda exponovali správně.

Jak jsem se již zmínila, škola využívala také prostory Vančurova domu v Klimentské 4 v Praze 1. Prostory zde sdílela s ČSFÚ. Již v roce 1947 bylo z prostředků ČSFÚ zbudováno z divadelního sálu brigádnicky malé studio, kde pracovali studenti, zaměstnanci i učitelé. Architekti Jan Zázvorka a později Jan Pacák zajistili stavby kulis, které technicky pod vedením Josefa Kozla stavěli, polepovali, malovali a zařizovali posluchači. Balkón s jedním mostem byl osvětlovací galerií, kam elektrikář František Čtvrtník osadil věnec žárovkových svítidel (firmy Vohralík) a na „plac“ umístil nezbytné sufity. V roce 1954 se podařilo získat jako další prostor ateliér.

Učebna "A" byla tou jedinou místností, kterou měla FAMU od ÚRO v pronájmu. (Jednalo se o prostory vedle později zbudované školní projekce. Později tam bylo zřízeno zvukové studio.) Začátkem roku 1947 bylo nutno tuto kancelář uvolnit, a tak se Oddělení praktických cvičení AMU, odbor filmový, přestěhovalo do Havlíčkovy ulice č. 13 v Praze 2.

Prostory v Havlíčkově ulici opatřilo ministerstvo školství. V té době nepoužívaný, normální třípokojový byt ve čtvrtém patře ⁴⁵.

V roce 1948 se stal Vančurův dům majetkem ČSFÚ a byl dán k dispozici škole. Do vlastnictví FAMU přešel až po odtržení Oddělení praktických cvičení FAMU a jeho zařazení pod správu ministerstva školství - jako Studio FAMU, a to v roce 1956. Kancelář Oddělení praktických cvičení byla ve vedlejším domě, v Klimentské 6. Byl to dům patřící ministerstvu informací a kultury.

Studio FAMU jako samostatné pracoviště bylo založeno v roce 1956, do té doby spadalo oddělení praktických cvičení pod ČSFÚ. Spadalo pod správu ministerstva školství. Prvním ředitelem se stal Bořivoj Zeman. Elena Nývtová ve své diplomové práci uvádí, že založení samostatné instituce Studio FAMU, která bude patřit organizačně i hospodářsky FAMU, navrhlo ministerstvo kultury, které v roce 1955 ovlivňovalo chod uměleckých institucí ⁴⁶.

V ateliéru se teprve koncem 50. let začalo užívat světelných van (panchromů). Byly tu velké problémy s příjmem zvuku, protože ateliér nebyl odhlučněn a staré kamery, které byly získány, byly hlučné. Na zvukový kryt se vázaly ještě peřiny. Před kamerou stáli učitelé, žáci, statisté, ale už od samého počátku i profesionální herci (někteří z nich působili na režii jako pedagogové) jako Rudolf Deyl.ml., Karel Höger, Vlastimil Bodský, Radovan Lukavský atd. Stále se ještě hledala účinná metoda „moderní“ výuky herectví před kamerou. Prvním ředitelem studia se v roce 1958 stal Bořivoj Zeman.

Přelomové období nastalo v letech 1961-62, kdy se FAMU přestěhovala do paláce Lažanských. Studio tak teprve získalo dostatek prostoru. Studio FAMU se stalo účelovým pracovištěm a servisní jednotkou pro FAMU s ateliéry v Klimentské 4 a Dlouhé 33 v Praze 1.

V roce 1962 byla uzavřena smlouva s Československou televizí, která stanovila společné závazky, které měly napomáhat především rozvoji televizní výuky na FAMU. Přesto škola neměla vlastní technické zařízení a plánované televizní cvičení nebyly většinou realizované. V roce 1964 bylo studio v Roxy vybaveno televizní technologií, kterou vyrobili studenti a pedagogové Střední průmyslové školy spojové techniky v Panské ulici. ⁴⁷

⁴⁵Přestěhování ČSFÚ.*Filmové noviny*, 10. 5. 1947, str. 4.

⁴⁶ Elena Nývtová, *Vývoj, stav a perspektiva katedry produkce a řízení FAMU*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 1981, s. 12-13.

⁴⁷ FAMU. In: *Sborník k 65.výročí AMU*. Praha: Akademie múzických umění 2011, s.32. Uvádí také Elena Nývtová. *Vývoj, stav a perspektiva katedry produkce a řízení FAMU*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 1981.

V letech 1966-68 zřídil Jiří Podroužek, zvukový mistr, zvukové míchačky pro 16mm formát, roku 1969 pak míchačky pro 35mm formát. Až na laboratoře (které dříve měla v Roxy) se škola stává nezávislou v technologii výroby školních filmových cvičení. Získává za to již od 50. let ocenění v zahraničí. V roce 1968 byla ve Studiu zřízena televizní technologie superortikonových snímačů a ve výtahové šachtě vznikl televizní vysílač, který byl využit během srpnových dnů...⁴⁸ Pražská škola byla v 60. letech jedinou školou na světě, která aplikovala do osnov i do praktických cvičení nové televizní postupy.⁴⁹

Od roku 1973 vznikla řada televizních cvičení v elektronické podobě, od roku 1983 též v barvě. V polovině 80. let se začal v suterénu Klimentské 4 v Praze 1 budovat moderní ateliér A, opět se také využívalo k natáčení Roxy a ateliér v Ruzyni. První patro budovy bylo přestavěno tak, aby splňovalo požadavky pro výuku a technologické nároky. FAMU též získala barevný televizní řetěz a zavedla televizní cvičení na profesionální úrovni pro všechny realizační obory a profese (střihač, zvukař)⁵⁰.

Od 70. let zajišťoval chod Studia FAMU technicko-hospodářský úsek, který měl svého vedoucího, Zdeňka Kopku (1992- 95 ředitel Studia). Vedoucí úseku dohlížel především na techniku a rozpočet Studia, vedle něho fungovali vedoucí výroby praktických cvičení. Vedoucí výroby praktických cvičení zajišťovaly dvě osoby, jedna se starala o cvičení hrané katedry hrané režie a kamery, druhá zodpovídala za cvičení katedry dokumentární tvorby a stříhové skladby a to od scénáře až po dokončený projekt. Funkce ředitele Studia se nejvíce blížila postavení uměleckého ředitele nebo dramaturga, byl jím obvykle pedagog z FAMU, který měl stále kontakt s katedrami, aby mohl podle potřeby koordinovat zajištění služeb od Studia. Cvičeními se zabýval z hlediska tematického, nikoli technického. Během funkčního období Petra Prokopa (1982- 90) se funkce vedoucího technicko- hospodářského úseku sloučila s funkcí ředitele, poté opět oddělila.

Na škole od začátku existence fungovaly jako návod tzv. popisy cvičení, jednotný soubor pravidel, respektive technických požadavků na výrobu praktického cvičení (jak

V jiném zdroji je uvedena informace, že technologii vyrobili studenti a pedagogové Průmyslové elektrotechnické školy v Praze (ing. Gustav Tauš). Ludvík Baran, Z historie Filmové a televizní fakulty. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, s. 134.

⁴⁸ FAMU. In: *Sborník k 65. výročí AMU*. Praha: Akademie múzických umění 2011, s.34.

⁴⁹ Uvádí L. Baran. Ludvík Baran, Z historie filmové a televizní fakulty AMU. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, str. 135.

⁵⁰ Ludvík Baran, Z historie filmové a televizní fakulty AMU. In: *Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989, str. 133-36.

společného, tak oborového). Popisy cvičení byly v podstatě zadáním, co má být náplní cvičení a definovaly délku (metráž) a technologii filmu. Základní a určující jednotkou pro výrobu praktických cvičení nebyly finance, jak je tomu dnes, nýbrž technické kapacity. Zadání znělo např. pět dní nemá kamera, auto smí najet maximálně 150km. Praktické cvičení nebylo definováno peněžním obnosem. Finanční prostředky se nedělily na interní (technika, majetek školy) a externí (finanční hotovost), neboť to nebylo potřeba. Finanční hotovost sloužila především na nákup filmové suroviny případně na drobné výdaje spojené s výrobou filmu.

Aby mohlo vstoupit praktické cvičení do stavu realizace, konala se realizační porada, na které byli vedoucí pedagogové daného cvičení spolu se studenty, kteří měli na cvičení participovat, ředitel a vedoucí produkce Studia FAMU. Produkční daného cvičení zajišťoval tzv. technické požadavky, které suplovaly rozpočet. Schválený scénář a technické požadavky všichni přítomní podepsali a cvičení bylo připraveno k realizaci, mohlo vstoupit do výroby.

V roce 1981 byl ateliér v Roxy vytopen, a tak se prostor definitivně přestal využívat. FAMU ho vyměnila za prostor v Klimentovské 4 v Praze 1, kde bylo doposud Kino Klub (původně Kino mladých) a tak získala celou budovu Vančurova domu, kde se nachází jak Studio v institucionální rovině, tak studio ve smyslu ateliéru.

1.5. Vznik filmových škol

V roce 1950 vznikla Průmyslová škola filmová v Čimelicích. Ve své diplomové práci uvádí Jan Skokánek rozhovory s Elmarem Klosem, Antonínem Kachlíkem, Ludvíkem Baranem a Vladimírem Novotným, kteří se vyjadřují ke vzniku čimelické školy. Z jejich výpovědí vyplývá, že se jednalo o „tručškol“ vůči FAMU. Průmyslová škola vznikla na popud generálního ředitele československého filmu Oldřicha Macháčka⁵¹. Kromě toho, že se mu nezdařilo realizovat intriky, které vůči FAMU připravoval, nerealizovala se ani jeho představa vytvořit pro školu reálného konkurenta, protože škola v Čimelicích byla určena středoškolákům. Ministerstvo školství nepovolilo školu jako podnikovou, ale střední s úkolem vychovávat pro filmová studia střední odborné kádry. Tak se tato nová škola nestala pro

⁵¹ Jan Skokánek, *Historie jednoho chaosu*. Diplomová práce na KDT FAMU Praha 1988, s. 23.

FAMU zničujícím prvkem, ale naopak velmi užitečnou školou. Zdeněk Nejedlý⁵², tehdejší ministr školství, byl údajně jedním z mála, který při FAMU po celou tu dobu stál a věřil v ní. Negativní stanovisko ústředního ředitele Československého filmu však způsobovalo chladný vztah barrandovských tvůrčích pracovníků i nedostatek podpory ze strany filmu vůbec, včetně minimálního zájmu ze strany ministerstva kultury, což zase způsoboval V. Nezval, ovlivňovaný Oldřichem Macháčkem. A. M. Brousil upozornil na tento nezdravý a nepřiměřený jev ve svém veřejném vystoupení na sjezdu spisovatelů v roce 1949 a ministr Zdeněk Nejedlý na důkaz souhlasu s jeho projevem, v němž kromě kritiky nezájmu o FAMU vyložil i záměry o jejích perspektivách a cílech.

K většímu zájmu o budoucnost FAMU však došlo až po odvolání Oldřicha Macháčka z funkce v roce 1956, a to nejen ze strany nového vedení filmu, ale tentokrát i ze strany nově se utvářející televize. Oldřich Macháček na čimelickou školu pozval Václava Kopeckého a prohlásil, že tato škola bude hlavní a smete FAMU.⁵³ Ján Šmok ve výpovědi J. Skokánka podotýká, že čimelická škola byla od začátku myšlena jako průmyslová škola a nejednalo se tedy o konkurenci.⁵⁴

Roku 1950 se otvírají odborné školy Československého. státního filmu- Vyšší filmová škola v Klánovicích u Prahy (průmyslová škola) a Vysoká podniková škola ČSF. V Klánovicích byla škola určená pro promítače a vedoucí kin, kurz běžel asi pět let. To fungovalo čistě na podnikové bázi, bez souvislosti se školstvím.

Ať už byly politické nebo osobní motivace, které stály v pozadí vzniku dalších filmových škol jakékoli, jejich existence neovlivnila FAMU v negativním smyslu. Rozhodně se nepodařilo, pokud to byl původní záměr, odlákat uchazeče o studium. Čimelice naopak fungovaly jako přípravná střední škola, praktická platforma pro ty, kteří se na FAMU hlásili.

⁵² Z. Nejedlý zastával funkci ministra školství ve dvou etapách. V období od 4. dubna 1945 do 2. července 1946, dále 25. února 1948 až 31. ledna 1953.

⁵³ Vzpomínky Antonína Kachlíka. Jan Skokánek, *Historie jednoho chaosu*. Diplomová práce na KDT FAMU Praha 1988, s. 24.

⁵⁴ Vzpomínky Antonína Kachlíka. Jan Skokánek, *Historie jednoho chaosu*. Diplomová práce na KDT FAMU Praha 1988, s. 24.

1.6. Zahraniční studenti

Především od 60. let dále studovali na FAMU také zahraniční studenti. Nejčastěji můžeme registrovat posluchače z bývalé Jugoslávie (SFRJ) na katedře režie nebo studenty z blízkého východu napříč katedrami. Účast slovenských studentů v rovnoměrném poměru vůči českým byla samozřejmostí. Studenti ze zahraničí měli stejné podmínky jako čeští studenti a obor studovali v českém jazyce. Obecně na vysokých školách v ČSSR bylo v roce 1960 okolo 2000 zahraničních studentů.

Kromě řádného denního studia byl v roce 1981 zahájen program FAMU Speciál⁵⁵, program trval do roku 1989. FAMU Speciál byl kurz, který pro studenty ze zemí bývalých kolonií nabízel v anglofonní a frankofonní variantě uměleckou výchovu po dobu dvou let, jelikož v jejich zemích neexistovaly národní filmové školy, se specializací na publicistiku a dokumentaristiku. Prvních jedenáct frekventantů absolvovalo kurz v roce 1983. Partnerskými školami byli filmová škola v Moskvě, Lodži, Babelsbergu a Budapešti. Za 8 let existence FAMU Speciál opustilo kurz s diplomem 56 frekventantů z 23 zemí. Vedoucím pedagogem se stal Jiří Lehovec.

Zjistilo se, že přicházeli uchazeči (jak z anglofonních tak z frankofonních částí), kteří měli již praxi z různých vysokých škol. FAMU po ministerstvu školství požadovala vydat pravidla pro vstup do kurzu, pevné stanovení data zahájení a případnou lékařskou péči pro její absolventy. Na výuce se podíleli především pedagogové z dokumentární tvorby a filmové a televizní kamery a dále se najímali externisté. Výrazně se projevovala kulturní, historická a politická determinace účastníků kurzu, tudíž muselo docházet k individuální výuce a plánování jejich volného času, protože potřebovali pomoc. Bylo potřeba získat osobu tajemníka pro FAMU Speciál, funkci v roce 1981 vykonával referent děkanátu. Dalším problémem se ukázaly technické kapacity, které nestačily pro realizaci cvičení studentů v řádném studiu a ještě pro studenty FAMU Speciál. Ilja Bojanovský ve svém zhodnocení kurzu také píše, že se skrze program ukázalo, že studenti z rozvojových zemí byli ze své praxe zvyklí na vyšší technickou úroveň, než jim byla FAMU s to poskytnout. To znamenalo, že se de facto FAMU politicky shazovala. Tím se snažil na ministerstvo vytvořit tlak, aby mohl získat pro školu barevnou televizní technologii, což se postupně podařilo.

⁵⁵ Dopisem 1. náměstka ministra školství ČSSR ze dne 2. ledna 1980, čj. 4 203/8- 35 byl rektor Akademie múzických umění v Praze pověřen zahájením kurzu FAMU Speciál od školního roku 1980/81. Jitka Poledňáková, *Analýza FAMU Speciál*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 1987, str. 1.

FAMU byla studiu zahraničních studentů (Polsko, Bulharsko, Argentina, Rumunsko, Jugoslávie, Anglie, Francie, Alžír, Tunis, Belgie, NDR, NSR) vždy nakloněná a její absolventi, např. Agnieszka Holland a Emir Kusturica na školu vzpomínají velmi kladně a hrdě se k ní hlásí. Dále se uskutečnily výměny posluchačů a pedagogů v rámci studijních programů (Belgie, Finsko, Francie, Itálie atd.) na základě helsinských dohod o mezinárodní spolupráci škol ⁵⁶.

1.7. Festivity

V 60. letech reflektoval tisk projekci studentských filmů v rámci festivalu ve Vídni. Na festivalu byly oceněny filmy Jiřího Menzela *Nedělní procházka* a *Intermezzo* (oba snímky natočené na film 16mm). Ženka Wienerová ve svém článku ⁵⁷ ještě zmiňuje film *Krabice film* Václava Sklenáře, děkana FAMU v období 1966- 1969. Snímek sleduje osud mladého adepta filmového umění od přijímacího řízení k absolventskému filmu. Jinak autorka kritizuje studenty za nepochopení a především neznalost „normálního“ způsobu života a obviňuje je z nepochopení nebo absence reálných starostí, z čehož vyvozuje, že tvůrci nebudou moci přiblížit zpracování témat z běžného života.

V listopadu roku 1976 se uskutečnil tzv. nultý ročník přehlídky Filmového a televizního mládí v Karlových Varech. V létě 1977 se pak konal první ročník Mezinárodní přehlídky studentských filmů Rife Cilect. K uspořádání akce inspirovala Ilju Bojanovského cesta se studenty Fero Feničem a Jiřím Adamcem na festival do Lodže. Přehlídky se účastnilo 42 filmových škol. Akce se konala bienálně, když se nekonal Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech, ale v Moskvě, do roku 1991. Ilja Bojanovský zajistil, aby přehlídku financovalo ministerstvo školství. Na přehlídce se představily školní filmy např. filmy Emira Kusturici nebo Jana Svěráka.

V roce 1980 se škola účastnila festivalu dokumentárních filmů v Oberhausenu. „Weg zu Nachbarn“, promítala zde filmy a představila svůj profil. Stejná retrospektivní přehlídka

⁵⁶ Ludvík Baran: Z historie filmové a televizní fakulty AMU. In Škola múz. Sborník k 40. výročí založení AMU. Praha, Akademie múzických umění, 1989, str. 3-8.

⁵⁷ Ženka Wienerová, Ve Vídni na jedničku- a jak dál?. *Film a doba*, 1960, č. 1, s. 39-41.

byla uvedena ve Finsku (Tampere) a ve Španělsku (Bilbao). Někteří z pedagogického sboru zasedali v mezinárodních porotách festivalů a přehlídek (A.M. Brousil, F.A. Šulc, L. Baran) a byli aktivními činiteli v národních přehlídkách a festivalech (Karlovy Vary, Banská Bystrica, Kroměříž, Piešťany, Trutnov, Gottwaldov, Ostrava, Pardubice).

V roce 1986 se konal v rámci Studentské Umělecké a Odborné Činnosti (SOUČ) v kině Klub v Klimentské ulici ve dnech 21.-23.11 festival tvorby studentů FTAMU⁵⁸. Tento ročník byl zachycen v tisku Janem Bernardem ve filmu a době⁵⁹. Přehlídka videotvorby proběhla přímo v ateliéru. Soutěž probíhala v kategoriích režie hraného filmu, režie dokumentárního filmu, kamera, střih a produkce. Na rozdíl od minulých let se nevyhlašovala kategorie nejlepšího scénáře a fotografie. Na festivale získal druhou cenu za film *Rychlé šípy zakládají klub*⁶⁰ a čestné uznání za dokumentaristické cvičení *Ze života popelnic*⁶¹ Tomáš Vorel. Na třetím místě se umístil Jiří Hanych s playbackovým televizním cvičením *Nešáhej na mě*. Druhou cenu za nejlepší kameru získal Tibor Szilvási za film *Nezvěstní* režiséra Ricalda Coral- Dorado. První cenu poroty a druhou diváckou cenu získal snímek *Vesmírná Odyssea II*⁶² Jana Svěráka (3. ročník). Druhou cenu poroty a třetí diváckou cenu získalo portrétové cvičení (dokument) Jakuba Suchého *Tatínek neprotestoval*⁶³. Na cvičení byla také oceněna kamera Jaromíra Kačera, který získal první cenu za cvičení *Člověk s ohledem k filmům Vlček*⁶⁴, *Rozmary*⁶⁵, *Lichá směna* a *Změřená hudba*.

V rámci festivalu bylo promítnuto 40 školních cvičení. Úroveň filmů byla ohodnocena jako řemeslně zvládnuté filmy, ale s absencí autorského a osobnostního přístupu. V rámci přehlídek na sebe obvykle upozornili tvůrci, kteří později uspěli v profesi režiséra celovečerních filmů (např. Irena Pavlásková). Ocenění získal již Jan Svěrák, který o pár let

⁵⁸ Jan Bernard používá zkratku FTAMU s akcentem televize. Jan Bernard, Zpráva o přehlídce filmařského mládí 1986. *Film a doba*, 1987, č. 4, s. 231.

⁵⁹ Jan Bernard, Zpráva o přehlídce filmařského mládí 1986. *Film a doba*, 1987, č. 4, s. 231.

⁶⁰ *Rychlé šípy zakládají klub*, 1979, barevný zvukový 16mm film, 6 minut, kamera Jan Vlasák. Jedná se amatérský film, který vznikl před nástupem do školy.

⁶¹ *Ze života popelnic*, 1982, černobílý animovaný/ dokumentární, 15 minut, ©Studio FAMU.

⁶² *Vesmírná Odyssea II*, 1986, 17minut, ©Studio FAMU.

⁶³ *Tatínek neprotestoval*, kamera Jaromír Kačer, 1986, 18 minut, ©Studio FAMU.

⁶⁴ *Vlček*, režie Zdeněk Tyc, kamera Jaromír Kačer, 1986, 27 minut, ©Studio FAMU.

⁶⁵ *Rozmary*, režie Karel Snop, kamera Jaromír Kačer, 1984, 13 minut, ©Studio FAMU.

později potvrdil svůj talent úspěchem filmu *Ropáci*⁶⁶, se kterým získal studentského Oscara v roce 1989.

1.8. Zahraniční koprodukce

V 80. letech navázala FAMU formou tzv. reciproční koprodukce spolupráci s Vysokou filmovou a televizní školou NDR (Hochschule für Film und Fernsehen der DDR, dále jen HFF). Kooperace byla definována zkušební smlouvou konkretizovanou prováděcími protokoly, studenti mohli navštěvovat na festivalech (Lipsko a FČSV, Ekofilm, Techfilm, Academiafilm) a byla možná koprodukce na studentských filmech. Za šestiletou spolupráci vzniklo tímto způsobem šest koprodukčních filmů. Možnost spolupráce otevřel svým požadavkem koncem 70. let student Martin Chlupáč, který chtěl natáčet film o lužických Srbech. HFF souhlasila s tím, že pomůže studentovi zajistit podmínky k realizaci a bude počítat s reciproční výpomocí do budoucna. V roce 1980 film *Lužičtí Srbové* vznikl a po té několikrát běžel ve východoněmecké televizi. Recipročně, v roce 1981 realizoval Hans Hattop, student HFF, dokumentární film *Nehrajeme pro peníze* (*Wir spielen nicht für Geld*) o amatérském symfonickém orchestru v Třeboni.

V roce 1984 natočil Reiner Behrend snímek *Mír včerejška* (*Der Frieden von Gestern*), inscenovaný dokumentární film podle předlohy *Bílá nemoc* a na úkor jeho projektu natočili čeští studenti tři dokumentární filmy- *Dům* Jana Šikla, úsměvný fejeton o berlínském a rekreačním středisku, Miloslav Kučera natočil dva portréty umělců působících trvale v NDR *Když se hraje Lohengrin* a *Leo Haas*. Portrét *Leo Haas* zviditelnila okolnost, že několik dnů po natáčení Leo Haas zemřel.

V rámci reciproční koprodukce šlo především o vzájemné poskytování technických a výrobních služeb, produkčního zajištění a postupně začala fungovat pedagogická konzultace. Vzhledem k dalšímu vývoji politické situace spolupráce skončila.

⁶⁶ *Ropáci*, režie Jan Svěrák, kamera Ladislav Štěpán, 1988, 20 minut © Studio FAMU.

2. FAMU v revoluci

V druhé polovině 80. let se začala atmosféra uvolňovat, což potvrzovalo, že na škole mohly studovat děti z disidentských rodin jako Andrea Sedláčková (dramaturgie a scenáristika), Jakub Effenberger (scenáristika a dramaturgie), Zuzana Meisnerová (dokumentární tvorby), Gabriela Fárová (umělecká fotografie) a Pavel Dobrovský (zvuková tvorba).

Když se Martin Mejstřík, student původně z pedagogické fakulty Univerzity Karlovy dostal na herectví alternativního divadla na DAMU, vycítil svobodný charakter školy. Dal dohromady okruh osob, se kterými se rozhodl vydávat časopis. Vznik časopisu zaštitili studenti důvodem, že AMU má tři fakulty, FAMU sídlí v paláci Lažanských, DAMU v Karlově ulici a HAMU s AMU v Rudolfinu. Studenti se nepotkávají a neví o dění na jednotlivých fakultách, a tak by měl časopis posloužit jako informační propojení. Časopis mohl být vydáván buď ilegálně, nebo musel být zaštitěn SSM. Vzhledem k dobré atmosféře se společnost studentů okolo Martina Mejstříka pokusila oslovit školský výbor SSM. Ti spolu s rektorem Iljou Bojanovským souhlasili a to i s podmínkou, že nikdo nebude zasahovat do textů. Bylo to pro existenci časopisu klíčové, neboť škola poskytla psací stroje, papíry a celý projekt zaštitila finančně. Časopis vycházel od roku 1987 do jara 1989⁶⁷, kdy už na rektora Ilju Bojanovského tlačili. Časopis *Kavárna A.F.F.A.*⁶⁸, se šéfredaktorem Martinem Mejstříkem, si opravdu kladl jako primární cíl propojit jednotlivé fakulty, ihned byli osloveni i studenti Akademie výtvarných umění a Vysoká škola uměleckoprůmyslová, aby zde byli zástupci napříč uměleckými směry. Druhým aspektem byla pomoc lidem svobodně komunikovat a vyjadřovat vlastní názory. Zde už se idea rozrostla na tendenci vytvořit časopis všech vysokoškolských studentů, kde by se mohl vyjádřit student jakékoli univerzity a jakékoli fakulty.

Každopádně když časopis začal v roce 1987 vycházet, studenti byli zpočátku skeptičtí. S vydáním čtvrtého čísla, v roce 1988 se situace zlomila a začali se připojovat studenti z filozofické fakulty, Akademie výtvarných umění a Vysoké školy ekonomické. V té době začaly vycházet další časopisy na jednotlivých vysokých školách (UMPRUM mělo *Šum*, na

⁶⁷ OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav, *Sto studentských revolucí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1999, s. 562.

⁶⁸ OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav, *Sto studentských revolucí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1999, s. 261.

fakultě žurnalistiky vznikl *Pro*, na filozofické fakultě časopis *Situace*, v Brně vycházel časopis *Revue 88 (89)*, na fakultě všeobecného lékařství časopis *EM*)⁶⁹. Když se okruh spolupracovníků rozšířil, aby mohl časopis čelit tomu, že se jeho distribuce rozrostla mimo AMU, vymysleli studenti, že si založí Studentské tiskové a informační středisko, kde bude čítárna s časopisy. SSM povolení na STIS vydalo a v dubnu 1989 začalo středisko existovat. STIS fungovalo na Staroměstském náměstí v klubu U bílého koníčka každý čtvrtek od 16 do 22h a stále se šířil jeho vliv. Vůči této aktivitě zůstali někteří studenti naprosto imunní, nepůsobila na ně věrohodně, že se akce koná pod zaštitou vysokoškolské rady a svazu mládeže.

V lednu 1989 studenti protestovali během tzv. Palachova týdne proti zásahu policie, rektor se postavil na jejich stranu. Byli zatčeni studenti dokumentární tvorby Michal Lánský a Milan Tomsa, Ilja Bojanovský byl proti jejich vyloučení ze školy. V březnu se v rámci Fóra AMU v Městské knihovně představili zástupci z SSM. Vystoupili zde např. Martin Mejstřík, Igor Chaun (dramaturgie a scenáristika), Pavel Lagner (DAMU), Pavel Dobrovský (zvuková tvorba), Jan Hřebejk (dramaturgie a scenáristika)⁷⁰.

V květnu 1989 se studenti z FAMU dozvěděli, že má být Ilja Bojanovský ze zdravotních důvodů odvolán. Studenti FAMU a DAMU se ihned domluvili a vyhlásili, že pokud dojde k jeho odvolání, tak studenti AMU vstoupí do stávk. Městský výbor KSČ nakonec od odvolání upustil a rektor zůstal ve své funkci.⁷¹

Přestože fungoval stále ještě trochu strach, Několik vět podepsali také téměř všichni pedagogové. Akce vyvrcholila v létě na festivale Cilect v Kalových Varech. Okolo *Kavárny* se vytvořil okruh lidí z FAMU- Igor Chaun, Petr Jarchovský a Yvona Nováková.⁷² Vyhození ze školy hrozilo dvěma studentům z AMU, za které se rektor postavil. Pavlu Dobrovskému z rodiny chartistů, ač se neúčastnil žádné činnosti okolo *Kavárny* a Martinu Mejstříkovi, který se angažoval. S lidmi z okruhu Charty 77 se jako první spojili Ondřej Trojan a Andrea Sedláčková.

⁶⁹ OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav, *Sto studentských revolucí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1999, s. 563.

⁷⁰ OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav, *Sto studentských revolucí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1999, s. 499.

⁷¹ OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav, *Sto studentských revolucí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1999, s. 498.

⁷² OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav, *Sto studentských revolucí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1999, s. 368.

V rámci STISu také začala příprava k padesátému výročí uzavření vysokých škol Němci ve spolupráci s Městkou vysokoškolskou radou a SSM. Organizace se záměrně vyhýbala spolupráci s disidentem, neboť nechtěla vyvolat zákaz či potlačení demonstrace. Trasa studentského průvodu byl nakonec určena Albertov- Vyšehrad (hrob Karla Hynka Máchy)s tím, že na Václavské náměstí se plánovitě nepůjde. Organizátoři se vzdali původně plánovaného pochodu do centra, neboť jim nebyl povolen. Akce získala charakter schválené pietní akce pod hlavičkou SSM, takže se stala politicky „korektní“. Mezi lidmi se rozšířoval leták "Vemte s sebou květinu", který vyzýval k účasti na akci.

V pátek 17. listopadu byla od 8 hodiny ranní vyhlášena mimořádná bezpečnostní akce a náčelníci SNB měli zabezpečit veřejný klid a pořádek. Na Albertově začalo studentské shromáždění projevem nezávislého studenta Martina Klímy v 16 hodin, který apeloval na obranu svobody jakožto základního rozměru lidského života. Po něm vystoupil za SSM Jiří Jaskmanický, jehož projev byl přerušován pískotem.⁷³

Po přednesených projevech pokračoval průvod lidí na Vyšehrad a odtud zpět dolů na Výtoň. Na Albertově byli např. Petr Jarchovský (scenáristika a dramaturgie), Jakub Mejdrický (řízení a organizace umělecké tvorby), Ondřej Trojan (režie), Jan Hřebejk (scenáristika a dramaturgie), Igor Chaun (scenáristika a dramaturgie), Asen Šopov (kamera), Petr Kotek (dokumentární tvorba), Pavel Dobrovský, Milan Tomsa, Dan Włodarczyk (dokumentární tvorba), Petr Hvižd' (režie) aj. Fotografie pořizovali Tomki Němec, Jan Šibík, Pavel Štecha a Jan Jindra. Celou akci dokumentoval štáb Jana Špáty, zpravodajská služba CNN a španělský kameraman Carlos Bosch „Španěl“. Jejich záběry byly později masově šířené a staly se základem obžaloby totalitního systému. Na Karlovo náměstí byla cesta uzavřena, takže se šlo „intuitivně“ na Národní třídu.⁷⁴ Dodnes se účastníci demonstrace neshodnou, zda StB studenty na Národní třídu nahnala, protože průvod působil, že není řízený, nebo zda byla akce předem pečlivě připravená.

⁷³ Listopadové události v datech. 17. 11. 1989. Dostupný na: WWW:< <http://www.spolecnost89.cz/cz-listopad1989.html>> [cit. 1.5.2012].

⁷⁴ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 21.

2.1. Dny poté

Po brutálním zásahu policie na Národní třídě následovaly bezesné noci, kdy studenti spojili své síly, aby bojovali proti režimu. Policejní zásah vyvolal mohutnou vlnu odporu. V sobotu 18. listopadu se studenti sešli na DAMU, odpor se aktivoval a DAMU také jako první vybídla ke stávce.⁷⁵ Nezávisle na tom přinesl odpoledne Pavel Dobrovský zprávu z FAMU s požadavkem na odstoupení vedoucích státních a stranických představitelů. Na podporu studentstva byla navržena týdenní stávka v Realistickém divadle a herci se tak přidali ke studentům jako první.⁷⁶ Ve 13.30 vystoupil na Václavském náměstí Martin Mejstřík a tlumočil rozhodnutí posluchačů DAMU.⁷⁷ Byla vyhlášena okupační stávka. Večer se začala šířit zpráva o studentu Martinu Šmídovi, která údajně v pátek večer na Národní třídě zahynul.

Fungovaly také mimopražské aktivity. Výjezdová skupina posluchačů z DAMU a FAMU se v neděli ráno pokusila zastavit utkání Sparty Praha a Inter Bratislava. Tři dny na to byl Jan Potměšil zatčen Státní bezpečností.

Literární okruh studentů kolem *Kavárny* řešil pondělní stávku. Ondřej Trojan přinesl do Činoherního klubu čerstvou kopii zakládajícího prohlášení Občanského fóra od Václava Havla z 19. listopadu. Spolu s Martinem Mejstříkem se stal Ondřej Trojan zástupcem stávkujících studentů. Přesto, že byla neustále dokola dementována zpráva o mrtvém studentovi Martinu Šmídovi, nikdo těmito slovy nevěřil. Ulice byly plné lidí, na Národní třídě hořeli tisíce svící a v noci na pondělí 20. listopadu byl ustanoven Koordinační stávkový výbor studentů pražských vysokých škol.

V pondělí 20. listopadu se ráno scházeli v paláci Lažanských na FAMU první studenti. Základnou se stala seminární pracovna katedry dokumentární tvorby, kam byl později umístěn počítač Michala Lánského a kde se tiskla první prohlášení putující z FAMU. V dopolední hodinách přicházeli další studenti a hromadili se v největší učebně budovy U1. Studentští mluvčí vyjednávali s děkanem Václavem Sklenářem a ostatními členy vedení

⁷⁵ OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav, *Sto studentských revolucí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1999, s. 370.

⁷⁶ Radim Kapavík: Sametová revoluce '89 - 17.-18. listopad 1989. Dostupný na WWW:<
<http://www.revoluce89.wz.cz/hlavni.htm#listopad>> [cit. 1.5. 2012].

⁷⁷ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 22.

fakulty o organizačních a technických podrobnostech stávky. Děkan souhlasil, aby fakulta poskytla veškeré prostory a rozmnožovací techniku studentům. Tím jen legalizoval ranní součinnost zaměstnanců školy, kteří poskytli prostory. Centrem se stala katedra dokumentární tvorby, zprávy se začínaly šířit do Studia FAMU.⁷⁸

Odpoledne do Studia FAMU dorazili Ondřej Trojan, Milan Tomsa a David Bonaventura a vyzývají zaměstnance Studia FAMU ke spolupráci. Ti se rozhodují okamžitě stopnout dosavadní výrobu (natáčení arabských studentů v televizním ateliéru) a podpořit studenty a jejich požadavky. Ihned se začalo připravovat nahrávání televizního vysílání o vyjádření vlády k zásahu. Zatím nejsou uvolněny televizní kamery, ale studenti přinášejí vlastní videokamery VHS a kamery na 8mm film.⁷⁹ Studenti dokumentují významné události: činnost koordinačního výboru v Disku pod vedením Martina Mejstříka, první události stávky na FAMU, výpověď Drahomíry Dražské o údajně mrtvém Martinu Šmídovi, průvod z Václavského náměstí. Večer se ve Studiu objevuje materiál nejzásadnější- záběry španělského kameramana Carlose Bosch „Španěla“ (patřil ke štábu Juana Akarina, absolventa FAMU). Přes noc vznikají první videopořady FAMU (prohlášení vlády, *Stropnický v Disku*, záběry ze zásahu). Večer se před budovou FAMU scházejí tisíce lidí provolávající slávu studentům a FAMU.⁸⁰

2.2. Organizace

V tiskovém oddělení probíhala nejpernější činnost, účastnili se jí Emil Sirotek, Martina Zaoralová, Martina Pokorná, Eva Zedníčková.⁸¹ Veškeré zprávy bylo potřeba ověřovat, aby nedošlo k dezinterpretaci. Dle rozpisů byly určeny denní a noční hlídkové služby v budově

⁷⁸ Rozhovor s Janou Mašíkovou, produkční Studia FAMU, vedený Klárou Žaloudkovou v Praze dne 3. března 2012.

⁷⁹ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 26.

⁸⁰ Rozhovor s Janou Mašíkovou, produkční Studia FAMU, vedený Klárou Žaloudkovou v Praze dne 3. března 2012.

⁸¹ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 27.

školy i Studia, studenti nemohli být ve škole sami bez zaměstnanců. Ustanovil se také stávkový fond, na finance dohlížel Jakub Mejdiřický a z něho se financovalo jídlo, jídelna provizorně vznikla v U1. Na chod stávky bylo potřeba dohlížet z dalšího důvodu- po škole se pohybovalo velké množství cizích lidí, zahraničních novinářů a zvědavců a jelikož studenti HAMU byli bez budovy, ujali se povinnosti kontroly příchozích. Velkou psychologickou podporou byl fakt, že noční službu drželi také děkan Václav Sklenář nebo proděkan Josef Pecák.

Studenti z katedry fotografie vytvořili pod názvem *Továrna Radost* živý laboratorní řetěz a produkovali obrovské množství snímků a jejich zvětšenin z Národní třídy. Byli to především Petr Lukáš, Pavel Nádvorník, Gabriela Fárová.⁸² Později se podařilo pronajmout výrobní linku fotografií a snímků byly desetitisíce denně. Fotografie distribuovali herci, OF a jednotlivé výjezdni skupiny, které měly za úkol šířit informace do různých koutů republiky.

2.3. Studio FAMU

Studio FAMU začalo fungovat jako dokumentaristicko-výrobní jednotka. Televizní oddělení vedl nepřetržitě a oddaně Ota Řehák a ing. Josef Olšina.⁸³ Řehák celou televizní technologii ve Studiu FAMU postavil a stal se hybatelem akce. Spolu s Olšinou zajišťoval prepisy natočených materiálů, studiové bloky a sestřih pořadů. Spojkou s Občanským fórem se stal Ondřej Trojan, šéfem informační banky Michal Lánský a bloky a záznamy kompletoval Milan Tomsa. Vedoucím výroby studentského vysílání se stal David Bonavenura s externistkami z Krátkého filmu Janou Veselou a Pavlou Boučkovou. Nejcenější videomateriály byly zazálohovány a uloženy v bytě Milana Tomsy nedaleko Studia.⁸⁴ K nejzajímavějším záznamům pořízeným v prvním týdnu patřila dokumentace počáteční stávky v Disku, vypískání Miroslava Štěpánka v ČKD a chvíle vyhlášení demise politbyra na

⁸² KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 28.

⁸³ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 25.

⁸⁴ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 30.

koncertu České filharmonie. Manifestace na Václavském náměstí neexistuje v obrazovém záznamu, jen ve zvuku. Následující akci se podařilo zaznamenat na tři kamery.

Ve spolupráci s mediky se rozjelo zaznamenávání výpovědí zraněných ze zásahu, natáčely se i výstupy v Divadle Na zábradlí, ve Vinohradském divadle.

V sobotu a v neděli 25. a 26. listopadu probíhaly na Letné statisícové veřejné mítinky a tehdy vyjel jednokamerový vůz také ze Studia. Vznikly první záběry na profesionální úrovni. Lze říci, že skončil náskok FAMU, který v informovanosti měla.

2.4. Československá televize

Od 17. listopadu panoval nevyhlášený boj o vysílání ČST. Na jedné straně se jednalo o interní boj pracovníků ČST o odstranění vlivu mocenského aparátu. Na druhé straně se jednalo o prosazení objektivního zpravodajství. Vysílání působilo velmi schizofrenně, neboť o sebe narážela rozhodnutí vedení televize a evidentní postoj redaktorů. Až koncem týdne bylo vysílání pravdivé a objektivní. FAMU začala připravovat pořady pro ČST s názvem *Máme toho dost!* (M. Lánský, M. Tomsa), *Otázky dělníků prognostiku Zemanovi* (Ondřej Trojan, Tereza Kopáčová, M. Lánský).⁸⁵

První veřejné fórum bylo odvysíláno až 27. listopadu, kdy ve *Studiu Kontakt* seděli zástupci stávkujících studentů v čele se Šimonem Pánkem- Igor Chaun, Monika Pajerová, Martin Klíma, Martin Sedláček aj. Spolu se živým blokem byly konečně odvysílány zásadní materiály studentů FAMU ze zásahu na Národní třídě: blok svědectví zraněných účastníků, začátek policejního útoku⁸⁶.

V úterý 28. listopadu byli do pořadu ČST *Televizní klub mladých* pozváni studenti FAMU: Milan Tomsa, David Bonaventura, Pavel Dobrovský, Zbyněk Olmer aj.

Po usilovném týdenním vyjednávání s ČST se v rámci *Studia Kontakt* zřídil samostatný studentský blok pod produkcí zábavy Iva Mathé. Vedením *Studentského vysílání* je pověřen Ondřej Trojan, produkčním vedením David Bonaventura. Oproti Mejstříkově představě vysílat dvě hodiny denně bylo *Studentskému vysílání* vyhrazeno dvakrát týdně třicet

⁸⁵ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 33.

⁸⁶ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 34.

minut vysílacího času. Ukázalo se, že tento vyhrazený čas je tak adekvátní, aby bylo s to zajistit organizačně, dramaturgicky a technicky zvládnutelnost projektu.

2.5. Studentské vysílání

Studentské vysílání bylo zahájeno 4. prosince 1989.⁸⁷ První relace proběhla ve velmi stresové atmosféře. Čekalo se na skončení přímého přenosu sportovního utkání, pak vypadávala komunikace s režii (pracovištěm a studiem). Kolektiv nového televizního studia pořad prakticky sabotoval, takže to pro studenty nebylo jednoduché. Pořad sestával ze záznamu výpovědi Martina Mejstříka, objevil se klip Marty Kubišové ze 60. let, písnička Karla Kryla v Divadle Na zábradlí (Ondřej Trojan) a *Jazykový koutek* Luboše Dobrovského (David Sís). Druhý blok proběhl pouhé dva dny poté, režie se ujal Zdeněk Tyc.⁸⁸ Po poučení z prvního dne *Vysílání* proběhly ostatní relace ze záznamu. Moderátory pořadu byli studenti z DAMU, např. Jan Potměšil, který se však neúčastnil dalších natáčení, neboť se o několik dní později těžce zranil během mimopražského výjezdu.

Vysílání relace bylo ustanoveno na pondělí a středě v obvyklé délce třicet minut. Ve většině případů obsahovalo okolo šesti až deseti příspěvkových šotů. Jako ochranná známka byla v každém obraze v rohu vkopírovaná malá značka SV.

Ustanovili se režiséři, kameramani a produkční, konaly se dramaturgicko-realizační porady. Po technické stránce zajišťovalo výrobu pořadu Studio FAMU. V této době se dostalo Studio FAMU do dominantní role vůči FAMU, protože na něm záviselo *Studentské vysílání*. Obrovskou zásluhu na průběhu vysílání měli televizní technici Ota Řehák a Josef Olšina. Střídali se po čtyřiaadvacetihodinových směnách. Určité technické zabezpečení poskytlo videostudio Krátkého filmu na Barrandově a Armádní film. Většina záznamu byla pořízena videotechnologií, ve výjimečných případech se točilo na 16mm nebo 35mm film jako např.

⁸⁷ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 35.

⁸⁸ Rozhovor se Zdeňkem Tycem, vedený Klárou Žaloudkovou v Praze dne 5. ledna 2014.

Svatořečení sv. Anežky České v chrámu sv. Víta, manifestace na Letenské pláni (Marek Jícha, Petr Orozovič).⁸⁹

Prvotní fáze byla z dramaturgického hlediska spíše dokumentaristická, až později se začala skladba pořadu více diskutovat. Stále více se stávala formátem s umělými útvary (hudební klipy). Pořad si však zachoval určité pravidelné části: *Přesně v pět*- mikroanketa, Společnost za veselejší skutečnost (Jan Hřebejk), výsady stranické šlechty (Tereza Kopáčová, Dan Włodarczyk), stíhání Státní bezpečnosti, pouliční ankety, regionální zpravodajství z Moravy a venkova, studiové besedy a pořady z Klimentské.

2.6. Konec roku 1989

V průběhu prosince začala revoluce přecházet do své druhé fáze. Veřejný masový boj se proměnil v kabinetní jednání s bývalou mocí. Mezi studenty i posluchači FAMU panovala obrovská únava. Stávka pokračovala i po ustanovení Vlády národního porozumění. Metou studentů bylo zvolení Václava Havla prezidentem.

Studentské vysílání přestalo být autentickou výpovědí, jak fungovalo zpočátku a také docházelo k vyostřování vztahů mezi členy vysílání. Prakticky posledním odvysílaným dílem, který vznikl jako výsledek spolupráce „členů“ *Studentského vysílání* bylo odvysílání vánočního bloku. 29. prosince byl Václav Havel zvolen jednomyslně prezidentem republiky a tím skončila stávka na vysokých školách.⁹⁰ Oficiální ceremoniál opět vysílala jen ČST.

Silvestrovský díl připravovala druhá skupina studentů- Zdeněk Tyc, David Ondříček, Romana Prachařová a tento blok byl sestavený ryze za účelem pobavení a v mimořádné délce. Blok obsahoval řadu hudebních klipů, vystoupení divadla Sklep a nedávná cvičení Zdeňka Tyce, Ondřeje Trojana a Jana Hřebejka, *Jak Thoryn o barvu přišel*, *Týden na obrazovce*, *Co chcete vědět o sexu...*

⁸⁹ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 40.

⁹⁰ SUK, Jiří, *Labyrintem revoluce*. Praha: Prostor 2003, s. 490.

Koncem roku 1989 studovalo na FAMU 195 českých a slovenských posluchačů v denním studiu. Většina z nich se do stávky zapojila.⁹¹

2.7. Konec *Studentského vysílání*

Začátkem roku 1990 se situace naprosto proměnila a panovalo přesvědčení, že *Studentské vysílání* nemá dále v programu ČST své místo a především opodstatnění. Velká část okruhu studentů, kteří se na vysílání podíleli, také nechtějí na výrobě dále participovat. Život se vrací do svých starých kolejí. Vedení ČST má trochu pocit ukradeného vysílacího času. Ve Studiu FAMU se rozběhl normální provoz a pokračovala realizace praktických cvičení. Šestitýdenním nepřetržitým provozem bylo poškozeno zařízení televizní režie. Nakonec ČST vyplatila Studiu pouze příspěvek za vysílací čas 200.000,- Kč.⁹² Musel se vyrovnat enormní účet za telefon. Studenti pocíťovali potřebu se začít věnovat studijním povinnostem, pedagogové o vysílání zájem ztratili zcela. Na přelomu ledna a února se odpromítaly připravené dokumentární bloky, byly připraveny se značným předstihem. *Pravidla drezůry* Jana Hřebejka, *Advokát chudých* Zdeňka Gawlika, *Jardův sedumnáctej* Igora Chauna.⁹³

Chaunův dokument zachytil příběh Jaroslava Raráška. Tento asi padesátiletý muž vyšel 17. listopadu 1989 večer v podnapilém stavu z hospody v Mikulandské ulici. Národní třída byla plná lidí, on nic nechápal a šel rozmlouvat s policisty. Nikdo ze zúčastněných nevěděl, o koho se jedná. Každopádně ho studenti natočili. Po zásahu se všichni domnívali, že se jednalo o agenta, provokatéra. Aniž by se studenti informaci ověřili, reportáž o něm odvysílali a pan Jaroslav Rarášek pak zažíval velmi nepříjemné období, kdy mu lidé na ulici nadávali a všichni o něm smýšleli jako agentovi. Igor Chaun se filmem snažil zmírnit důsledky způsobené odvysíláním neověřených informací.

Z období ledna, února a března chybí o odvysílaných relacích evidence.

⁹¹ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 11.

⁹² KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 52.

⁹³ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 53.

V březnu byla do Městské knihovny svolána valná hromada posluchačů FAMU, aby se rozhodlo o dalším vývoji *Studentského vysílání*. Výsledkem byl všeobecný nezájem. Studentské vysílání skončilo, protože svým způsobem vypršel jeho čas. Na jedné straně došlo k rozporu mezi samotnými jeho tvůrci, dalším faktorem byl nejasný postoj fakulty a odmítavý postoj ČST, která si chtěla chránit svůj vysílací čas.

K posledním aktivitám studentů FAMU patří spolupráce s prověřkovou komisí Federálního ministerstva vnitra na identifikaci zasahujících příslušníků StB. Sestřih z několika desítek vybraných kazet probíhal na pracovištích ČST, ve videostudiu Krátkého filmu a ve znovuobnovené střižně Studia FAMU. Padesátiminutový pořad *Kdy, když ne dnes...* vznikl také v anglické verzi.⁹⁴

2.8. *Kdy, když ne dnes...*

Jedná se o sestřih z materiálů produkce *Studentského vysílání*. Začíná záběry z Národní třídy v Praze 1, po té následuje sled fotografií a záběrů ze 17. listopadu 1989 z Albertova, pak ze zásahu na Národní třídě. 3min začátek je udělán působivým, emotivním způsobem, což podtrhuje píseň Petra Skoumala *Neopouštěj nás*. Obrazový materiál je doplněný komentářem, o průběhu událostí ze 17. listopadu.

20. listopadu 1989, záběry z FAMU z U1, učebny plné studentů, zazní část prohlášení, že studenti požadují nekompromisní odchod státních představitelů, demisi vlády a okamžité zakotvení vedoucí úlohy strany v ústavě, bezprostřední změny právního státu, která by zrušila tresty za takzvané protistátní a protisocialistické aktivity a umožnila rehabilitaci v současné době za takovou údajnou činnost odsouzených. Pak teprve jsou s to studenti vést dialog o budoucnosti země. Vzhledem k situaci, které nastala 17. listopadu, nevidí možnost kompromisního přístupu a tolerování osob, jež událostem přihlížely, protože se naprosto neslučují se soužitím v civilizované Evropě. Oznamují, že se 18. listopadu rozhodli někteří studenti vysokých škol vstoupit v prozatímní týdenní stávku, ve které hodlají pokračovat až do ustanovení speciální komise, která se k událostmi ze 17. listopadu a všemi objektivními problémy země bude opravdu zabývat. Zároveň vyzvali všechny ostatní studenty jiných fakult, instituce k jejich následování.

⁹⁴ KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000, s. 11.

Následují záběry z Václavského náměstí, Národní třídy, FAMU a ukázky z ČST z večerních hodin 20. listopadu. Obrazový záznam ČST je doplněný komentářem, který informuje o tom, že v ulicích se pohybuje okolo 200 000 občanů, ozývaly se výzvy k pochodu na Pražský hrad a na další místa v hlavním městě.

Z noci 20. na 21. listopadu zachytil štáb studenty, kteří zůstali ve školách a připravovali transparenty nebo prohlášení- konkrétně jsou zde zobrazeny školy FAMU, FFUK, PFUK, VŠUP, AVU, DAMU.

Černobílé záběry ČST z 22. listopadu na Václavském náměstí zachycují výpověď občana, který srovnává článek z Rudého práva informující o agresivitě studentů vůči milici se záběry, které viděl v jižních Čechách v rámci vysílání rakouské televize a které dokumentují pravý opak. Po jeho emotivní výpovědi následuje střih a ČST odvysílala část záznamu z koncertu Pink Floyd. Tyto záběry ČST popisuje na DAMU Ondřej Pavelka Martě Kubišové, a tento komentář komentáře jen ukazuje euforickou atmosféru.

Záběry z 23. listopadu dokumentují Ladislava Županiče, Zlatu Adamovskou a Janu Šulcovou, kteří vyzývají zaměstnance ČST k činu, veřejnému vyjádření názoru formou vstupu do stávky. Argumentují tím, že jejich herečtí kolegové a studenti sami informují o průběhu událostí školy, závody a své okolí, že televize neplní v tomto ohledu svou funkci.

24. listopadu ČST odvysílala, že Miloš Jakeš i členové předsednictva sekretariátu ÚV KSČ dávají k dispozici své funkce, aby mohla být zvoleno nové vedení strany.

Shromáždění na Letenské pláni 26. listopadu, kde vystoupil Václav Havel a hovořil o prohlášení OF, konkrétně o vyhlášení generální na stávky 27. listopadu, je zachyceno v celcích a svědčí o půlmilionové účasti .

Vybrané materiály z generální stávky 27. listopadu naznačují, že se vyskytovali mezi lidmi samozřejmě také kritici situace, kteří neschvalovali, že akci vyvolali studenti, nebo někteří dělníci, jež byli nakloněni zachování socialismu s lidskou tvář. Pak, v kontrastu k dokumentárním pasážím složeným z rozhovorů, nastanou pasáže stylizované do „klipu“. Prostříhy z interiéru SANOPZu, vybaveného Hotelu Praha a zakončené opět dokumentární výpovědí ženy důchodového věku, která na Václavském náměstí hovoří o svém kladném vztahu ke komunistické straně a významném roce 1968.

Studenti také zachytili v první polovině prosince likvidaci tajných spisů, dokumentů a jiných kompromitujících materiálů komunistické strany a StB. Pak už následují záběry s Václavem Havlem, včetně jeho prezidentského slibu.⁹⁵

⁹⁵ *Kdy, když ne dnes...*, Petr Kotek, © Studio FAMU a produkce Studentského vysílání, 1990.

Souborný materiál je složen ze záběrů různého původu, jedná se o kombinaci barevného a černobílého 16mm filmu a videa, a tak je po technické stránce velmi nestabilní. Není pravidlem, že jsou záběry doplněny titulkem, který by přesně určoval dataci. V případě prohlášení nebo rozhovorů nejsou bohužel pravidelně dané obrazy doplněny titulkem se jménem.

2.9. Shrnutí

V revolučním období se podstatným způsobem za studenty postavil rektor Ilja Bojanovský. Studenti měli v jeho osobě zastání od tzv. Palachova týdne. Po 17. listopadu 1989 podpořil studenty tím, že otevřel školu, po 25. listopadu společně s děkanem Václavem Sklenářem uvolnil záznamovou a reprodukční technologii, čímž především umožnil rozšiřování autentických záběrů z policí potlačované demonstrace, pořizování záznamů z dalšího vývoje situace i zahájení tzv. *Studentského vysílání* v ČST, které trvalo od prosince 1989 do března 1990.

FAMU měla základní předpoklady stát se v komunikačním chaosu důležitým informačním centrem. Ve zlomovém roce se studenti fakulty radikalizovali, což bylo dáno liberalizačními tendencemi na škole a vysokým stupněm morální podpory ze strany pedagogů a zaměstnanců. V určujícím okamžiku revoluce tak fungoval systém komunikační sítě, aby FAMU obsáhla funkci státního sdělovacího prostředku. Podstatnou platformu k tomu vytvořilo technické zázemí školy srovnatelné s profesionální úrovní. Možnost permanentního nasazení byla pro šíření záznamů klíčová. Dokumentaristická průprava včetně dalších oborových specializací se mohla projevit ve své plné šíři. Zřízením tiskového centra v Lažanském paláci se škole podařilo vytvořit komunikační kanál mezi hromadnými sdělovacími prostředky a individuálními formami šíření informací. V neposlední řadě také splňují obrazové materiály výpovědní hodnotu určitého dějinného úseku. Smyslem věci bylo zachovat svědectví doby.

3. Transformace FAMU

3.1. Události na škole

V roce 1990, když se škola měla vrátit do běžného chodu, bylo nutné vypořádat se s minulostí. Na většině vedoucích pozicích došlo k personálním změnám včetně proměny pedagogického složení kateder.

Ke slovu se dostal Akademický senát, jehož předsedou byl Martin Vadas, absolvent katedry kamery. Velký důraz byl vždy kladen na katedru hrané režie. Václav Vorlíček, který nastoupil v roce 1989 po Jiřím Sequensovi, zastával funkci jen do roku 1990. Nebyl politicky nikdy tak skalní jako Jiří Sequens, přesto cítili především studenti, že v dalším období by měla vést katedru silná osobnost s autorským přístupem a renomé. Pokud se podíváme na jména vedoucích kateder v minulosti, jasně nám z toho vyplývá, že se jednalo o tvůrce, kteří kladli důraz především na řemeslnou stránku filmu.

Děkan Václav Sklenář také skončil a na jeho místo byl zvolen Josef Pecák, profesí kameraman. Nový děkan spolu s Akademickým senátem oslovil Jiřího Menzela, jakožto respektovaného tvůrce i v zahraničí, aby se stal novým vedoucím katedry režie. Jiří Menzel se údajně zpočátku bránil, jelikož kromě svých aktivit režie na divadle chtěl také ještě sám natáčet filmy a nenechat se limitovat pedagogickou funkcí. Přesto se nakonec rozhodl post přijmout.⁹⁶

Jelikož neopustil své pracovní aktivity, jmenoval zástupkyní katedry Magdalenu Pivoňkovou (rozená Příhodová), absolvovala na katedře režie 1983, která byla „zmocněna“ k rozhodování v jeho nepřítomnosti, což byl častý jev.

V roce 1992 se studenti vzbouřili a nastalo období tzv. studentokracie. Důvodů bylo několik, akcent jednotlivých výtek se liší. Vlnu odporu proti Jiřímu Menzelovi inicioval Saša Gedeon. Studenti byli nespokojeni kvůli jeho nepřítomnosti. V jeho zastoupení fungovala Magdaléna Pivoňková, kterou posluchači nechtěli respektovat, protože ji nepovažovali za kompetentní. Zároveň označili systém „dvojí vlády“ za hlavní příčinu nedostatků. Někteří pamětníci uvádějí, že na studenty byl kladen požadavek přesného dodržování termínů, opravdu důsledné respektování zadání daného limity postupů cvičení a celkové kázně.

⁹⁶ Rozhovor s Janem Šusterem, pedagogem Katedry produkce na FAMU, vedený Klárou Žaloudkovou v Praze dne 3. června 2013.

Studenti se cítili „dotčeni“ tímto omezováním a proto odmítali uposlechnout. Třetí důvod byl způsoben návrhem na původní model- sloučit hranou režii s katedrou dokumentární tvorby.

Studenti tvrdili, že kvalita výuky značným způsobem klesá a že se především s Jiřím Menzelem nedá domluvit, protože veškerou kritiku bere čistě jako útok na svou osobu. Jelikož na požadavek studentů na změnu vedoucího katedry nenastala reakce, začali studenti stávkovat a přestali docházet do školy na výuku, protože to se jim jevilo jako jediný možný prostředek, aby byli vyslyšeni. Jiří Menzel se odmítl k situaci vyjadřovat a nechápal, jak mohl vzbudit u studentů takovou míru nenávisti. Stávka začala 15. října 1992. Děkan Josef Pecák označil postup stávkujících za nelegální. Na problém však všichni zareagovali odcestováním. Jiří Menzel odletěl do Francie, Josef Pecák zamířil do Říma a Magdalena Pivoňková si vybrala měsíční dovolenou. Celý konflikt byl zářimován do situace, ke které se nikdo nechtěl vyjadřovat včetně vedení školy. To ovšem způsobilo jen spekulace.⁹⁷

Ke stávce se připojila katedra stříhové skladby, protože podle jejich prohlášení byla situace na katedře režie jen ukázkou krizové situace na celé škole. Navíc odmítali neurčitý postoj děkana. Ministerstvo školství do situace zasáhnout nemohlo, protože respektovalo autonomii vysoké školy. Ve stejné době na svou funkci rezignoval rektor AMU Zdeněk Urbánek a k situaci se nevyjádřil. Jediný, kdo mohl zasáhnout, byl děkan. Role prostředníka se nakonec ujal akademický senát. Jiří Menzel byl odvolán. Josef Pecák, který se Menzela zastával a zaujímal stejné stanovisko ohledně sloučení kateder, byl následně akademickým senátem odvolán a na jeho místo nastoupil jako zastupující děkan Petr Prokop, bývalý ředitel Studia FAMU (1982- 90), absolvent katedry kamery. Poté oslovil akademický senát prostřednictvím Martina Vadase Jana Bernarda. Jiří Menzel od té doby nevstoupil na půdu školy.⁹⁸

Aby škola komunikovala s veřejností, konal se každý rok festival FAMU. V tradici se navázalo na přehlídku, která v minulosti fungovala v rámci SOUČ nebo studentských projekcí Kinoatky, které ale nebyly cílené primárně na veřejnost. Festival FAMU se konal od 21. do

⁹⁷ Petr Holub, Režisér neznámý. *Respekt*, 1992, č. 40.

⁹⁸ Rozhovor s Janem Šusterem, pedagogem Katedry produkce na FAMU, vedený Klárou Žaloudkovou v Praze dne 3. června 2013.

23. května 1993.⁹⁹

V roce 1992 byly v rámci Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech představeny filmy FAMU. Kategorie České a slovenské filmové produkce posledních let obsahuje také výběr z talentových filmů pražské a bratislavské filmové akademie¹⁰⁰. Jednalo se o filmy: *Noc ve Vladislavově 22*, režie Dejan Stavanič, *Zkouška*, r. Saša Gedeon. *Hattrick*, režie David Sís, *Prvních dvacet pět je nejhorších*, r. Mira Erdevička, *Něco z Carmen*, r. Tereza Kopáčová, *Requiem za zemi nikoho*, r. Martin Řezníček, *Siláci*, r. Igor Chaun, *Co všechno jste chtěli vědět o sexu a báli jste se zeptat*, r. Jan Hřebejk.¹⁰¹

3.2. Personalia

K výměně pedagogů na katedře hrané režie došlo ještě před revolucí. Po Jiřím Sequensovi nastoupil jako vedoucí katedry v roce 1988 Václav Vorlíček, byla mu neformálně¹⁰² předána katedra. V létě 1989 odešel z katedry Antonín Kachlík. Zbylí pedagogové uspořádali po 17. listopadu 1989 se studenty schůzku, aby se jich zeptali, co jim na katedře vadí. Nakonec se ozval Ivo Trajkov, který řekl, že jim chybí volnost a naopak vadí důraz, jaký se klade na ideologii. Jiří Sequens odešel dobrovolně na jaře roku 1990, spolu s Jaroslavem Balíkem. Ludvík Ráža se odchodu bránil, ale nakonec katedru opustil. František Filip odešel až v roce 1991. Tím odešla generace pedagogů, kteří nastoupili v 70. letech. Václav Vorlíček po dohodě se studenty na katedře setrval, především aby mohl posvětit případné administrativní změny. Zůstal jako vedoucí katedry až do léta 1990, kdy studenti uprosili Jiřího Menzela. Odešel ze školy až v roce 1992, kdy dovedl ke státnicím svůj ročník. Jiří Sequens vedl ročník 1986/87, kde studovali Ivo Trajkov, Aleš Kapsa, David Sís a Jordi Niubo. V seznamu studentů, dostupném na webových stránkách FAMU v sekci Fakulta/

⁹⁹ MFFKV 9-18.7.1992. *Zpravodaj Českého filmového svazu FITES*, 1992, č. 1, s. 33-4.

¹⁰⁰ MFFKV 9-18.7.1992. *Zpravodaj Českého filmového svazu FITES*, 1992, č. 1, s. 33-4.

¹⁰¹ MFFKV 9-18.7.1992. *Zpravodaj Českého filmového svazu FITES*, 1992, č. 1, s. 33-4.

¹⁰² O neformálním způsobu nástupu do funkce vedoucího katedry hovoří Václav Vorlíček a Ivo Trajkov, student katedry režie 1986- 91.

Rozhovor s Ivo Trajkovem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze 4. června 2013.

Rozhovor s Václavem Vorlíčkem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze 20. ledna 2012.

Historie/ Pedagogové a absolventi 1951- 2005 ¹⁰³, není správný ročník absolutoria. Např. Ivo Trajkov absolvoval až v roce 1993, nikoli v roce 1991. Rok 1991 je sice pátým ročníkem jeho studia, závěrečné zkoušky však vykonal až v roce 1993, kdy byl vedoucím katedry Zdenek Sirový. Za Zdenka Sirového žádné kontraverze neprobíhaly, studentům se věnoval a dohlížel na průběh praktických cvičení.

Na katedru přišli jako pedagogové v roce 1990 Věra Chytilová (později vedoucí katedry) a Petr Koliha. Spolu se Zdenkem Sirovým Miloš Zábranský, který přednášel žánrovou tvorbu, Karel Smyczek vedl režijní seminář a Jitka Němcová také. Výuka fungovala stále tak, že ročník si vedl pedagog. Studentům je umožněno, pokud zažádají, aby jim určité cvičení vedl jiný pedagog.

Spolupráce katedry režie s katedrou dramaturgie a scenáristiky nebyla nikdy sladěna tak, aby studenti scenáristiky psali předlohy pro katedru režie. Ročníkové literární útvary nikdy neodpovídaly potřebným formátům, které na katedře režie studenti realizovali. Ač proběhly snahy o „řízenou“ spolupráci, spolupráce se osvědčila jen tehdy, pokud fungovala na bázi přátelství nebo pokud si k sobě studenti našli cestu individuálně.

Personální obměna na katedře dramaturgie a scenáristice byla totální. Odešli Jan Cigánek, Vladimír Bor, Ivan Osvald, Libuše Pospíšilová, Vladimír Tichý, Bedřich Pilný, Zdeněk Ferbar a Miroslav Sovják. Na katedru přišli učitelé Ivan Arsenjev, Michal Bregant, Pavla Frýdlová, Roman Kopřivník, Jan David Novotný, Kristián Suda, Zdena Škapová, Stanislav Ulver a Otto Zelenka. V druhé vlně přišli Taťána Slánská, Zdeněk Mahler, Bedřich Ludvík, Marie Mravcová, Zdeněk Hořínek a Jiří Dědeček. Vedoucím katedry se stal Jiří Dufek, jediný pedagog, který z předrevolučního období setrval. ¹⁰⁴

Z katedry dokumentární tvorby odešli v roce 1990 Vladimír Kressl, Jarmila Krylová Martin Matějů. Nastoupili Rudolf Adler, který vedl realizační a dokumentární seminář, Fero Fenič (přechodnou dobu nový vedoucí katedry), Alena Hynková, která vedla dramaturgický seminář, Pavel Koutecký, který vedl realizační dílnu a dramaturgický seminář, Petr Kudela, Jiří Lehovec, který přednášel výrazové prostředky dokumentu, Viktor Polesný, který vedl realizační seminář, Nelly Rasmussenová, Olga Sommerová, která vedla dramaturgický a realizační seminář a vedla katedru v letech 1994-2002, Marie Šandová, která vedla dramaturgický a realizační seminář, Jan Špáta, který otevřel realizační seminář a přednášel o kameře v dokumentárním filmu a na jeden rok Vlastimil Vávra. Na katedře setrvali

¹⁰³ Absolventi 1951- 2005, FAMU. Dostupný na WWW: <
http://www.famu.cz/docs/Absolventi_1951-2005_dle_abecedy_updated.htm > [cit. 2.5.2012].

¹⁰⁴ Rozhovor s Janem Bernardem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze 20. ledna 2012.

Katedra kamery, která byla jedním ze tří původních oborů, si zachovala jako jediná z kateder nejsilnější autonomii. Na kameře měli studenti od začátku největší množství praktických oborových cvičení, protože to také funkce kameramana vyžaduje. Vždy fungovala praxe, že kameraman točil s tvůrci, kteří studovali o ročník níže, aby měl dostatek zkušeností. Ročník vedl vždy jiný pedagog v souvislosti s klíčovým cvičením, které se ten který rok realizovalo. Jako jediný obor si tento systém udrželi dodnes. V roce 1990 byl zvolen jako vedoucí katedry Jaromír Šofr, což mohlo souviset i s nástupem Jiřího Menzela na katedru režie a zvolením Jana Šustera vedoucím katedry řízení a organizace umělecké tvorby. Z katedry odešli v roce 1990 Ludvík Baran, Oldřich Bosák, který přednášel výtvarnou výchovu a Josef Motejl, který vedl seminář kameramanské tvorby. V roce 1992 odešli Pavel Hobl (působil na katedře až od roku 1990), vyučoval o hudbě a filmu, Petr Hojda, který přednášel o reklamě, Jaromír Jiren, který přednášel o vývoji filmového obrazu, Jiří Šimůnek, který vyučoval filmový trik a Jiří Šmíd, který učil výtvarné umění. V roce 1990 nastoupili na katedru Petr Čech, vyučoval o pohybu kamery, Zbyněk Hloch, přednášel filmovou architekturu, Vladimír Holomek, který vedl televizní cvičení a předměty s televizí související, Jiří Macák, vedl seminář kameramanské tvorby, a Richard Valenta, který také vedl seminář kameramanské tvorby. V roce 1993 nastoupil Boris Masník, aby studentům přednášel o trikové filmové technice, Kristián Hynek vedl seminář kameramanské tvorby. Na katedře setrvali Josef Boháč, Jaroslav Brabec, Vladimír Čuřík, Jan Eigl, Vladimír Kasika, Jaroslav Kučera, Eduard Landisch, Jiří Macháně, Jan Malíř, Svatopluk Malý, Jiří Myslík, zůstal zde i bývalý děkan Josef Pecák, Petr Polák, Petr Prokop, ředitel Studia FAMU do roku 1990, a Miroslav Urban. Bývalý rektor Ilja Bojanovský působil na katedře až do roku 2005.¹⁰⁶

Vedle katedry kamery fungoval kabinet techniky, který sloužil katedře jako technická platforma. Předchůdcem kabinetu byla katedra filmové a televizní techniky založená v 50. letech jako pracoviště, které zajišťovalo teoretickou i praktickou výuku technických předmětů na FAMU. Jejím vedoucím byl prof. Dr. Ing. Jaroslav Bouček, jeden ze tří zakladatelů FAMU. Původně působil na technice v Brně u prof. Vladimíra Aloise Nováka¹⁰⁷,

¹⁰⁵ Rozhovor s Rudolfem Adlerem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze 15. března 2012.

¹⁰⁶ Rozhovor s Helenou Daňhelovou vedený Klárou Žaloudkovou v Praze 20. října 2011.

¹⁰⁷ Optik a přední český fyzik za první republiky, věnoval se fotometrii a senzitometrii. Vladimír Malíšek: Vladimír Alois Novák. Dostupný na WWW: <<http://www.i-byrle.cz/index.php?adr=8&docid=15>> [cit. 2.5.2012].

za války pak ve Zlíně jako pracovník filmových ateliérů, v roce 1946 se stal pedagogem AMU v Praze a spoluzakladatelem její filmové a televizní fakulty. Zasloužil se o vybudování pracoviště, které propojovalo výuku s praxí zejména v oblasti moderní senzimetrie a fotometrie. Po odchodu prof. Boučka z FAMU v 70. letech z katedry vznikl kabinet a jeho vedením byl pověřen jeho student a spolupracovník, tehdy odb.as. Josef Pecák, CSc., absolvent FAMU (obor filmová a televizní kamera), který byl jmenován profesorem v roce 1990. Navázal na tradici katedry ve výuce odborných technických předmětů a rozšířil náplň činnosti zejména v oblasti psychosenzoriky vidění. Významně se podílel na řadě výzkumných úkolů ve spolupráci s Výzkumným ústavem zvukové, obrazové a reprodukční techniky v Praze. Kabinet vedl až do roku 2004.

V 80. letech přišel do kabinetu další absolvent katedry kamery doc. Jiří Myslík, který se zapojil jak do výuky technických předmětů, tak do seminární výuky praktických cvičení. Po celou dobu činnosti spolupracovali s kabinetem významní odborníci z praxe.

3.3. Institucionální proměna

V roce 1990 se stal ředitelem Studia Miloš Schmiedberger. Jako jednu z prvních změn, kterou po svém nástupu realizoval, bylo, že opět oddělil funkci ředitele a vedoucího technicko-hospodářského úseku. To mu umožnilo sledovat praktická cvičení z tvůrčího hlediska, neboť na techniku a kapacity dohlížel vedoucí úseku. Studio FAMU, jako servisní instituce sloužící FAMU, začalo více podléhat instrukcím a požadavkům z FAMU. Miloš Schmiedberger jeho fungování velmi přizpůsobil pohodlí školy, byla to jeho vize největšího sblížení, aby nedocházelo k protichůdným jednáním. Zároveň byla rozhodnutí transparentní, Studio fungovalo se školou v harmonii a to usnadňovalo komunikaci i realizaci samotných cvičení. Ředitel měl úzké vazby na katedru režie, byl pedagog z katedry produkce. V minulosti bylo Studio více nezávislé a podléhalo přímo rektorátu, což se v 90. letech změnilo.

V roce 1992 se stal ředitelem Studia Zdeněk Kopka (do roku 1995), který se působil jako vedoucí technicko-hospodářského úseku. Miloš Schmiedberger odstoupil z důvodu nemoci v rodině, nemohl si dovolit být tolik pracovně vytížený, ale nechtěl odejít zcela a

zároveň fungování dobře znal. Proto vytvořil funkci šéfproducenta, ve které zůstal ve Studiu FAMU. Zdeněk Kopka jednal vždy v souladu s jeho rozhodnutím.

Porevoluční doba samozřejmě přinesla i mnohem širší nabídku. V minulosti se natáčelo obvykle na školní techniku, maximálně se půjčovala kamera z Krátkého filmu. Technika se nebrala ani od ČST, tam navíc byla k dispozici jen technika 16mm. Nyní s pluralitou nabídky se rozšířila škála možností, studenti na to samozřejmě reagovali a chtěli lepší materiál (Kodak, Fuji) nebo techniku. Jednoduchý způsob výroby se stal složitějším. Přestaly být dostačující technické požadavky, které dříve zpracovávali studenti produkce, aby mohlo cvičení vstoupit do realizace a začali předkládat řádné rozpočty. Školní technika, střižny, ateliéry a jiný „majetek“ školy se postupně začaly označovat jako interní kapacity cvičení a finanční náklady na filmovou surovinu nebo výdaje spojené s výrobou se označovaly jako prostředky externí.

Od 90. let se negativně projevila ekonomická situace na výuce, která nutila omezovat praktická cvičení. Počet praktických cvičení byl postupně snižován, protože škola měla k dispozici s každým následujícím rokem menší finanční prostředky. Situace se změnila až s příchodem digitálních technologií, respektive až v momentě, kdy se digitální technologie etablovala natolik, že začala být všeobecně dostupnou. V té chvíli je digitální proces finančně úspornější a tudíž může vzniknout větší počet snímků.

Došlo ke změně tematických okruhů předmětů. Výrazně se selektovaly přednášky, přibýly nové a kvalitativně odlišné volitelné předměty. Podmínky pro výběr témat se samozřejmě odvíjely od vedoucího pedagoga daného ročníku. Např. Václav Vorlíček byl velmi benevolentní, připomenula bych jeho výrok ke studentovi Aleši Horalovi :“Toho bohďa nebude, abych já vám zakázal něco točit.“¹⁰⁸ Způsob výběru látky pro natočení cvičení se odvíjel od postojů vedoucích pedagogů. Jiří Menzel vedl studenty k autorskému filmu, za Zdenka Sirového fungovala častěji realizace dle literárních předloh.

Výuku společných nebo volitelných předmětů zajišťoval kabinet společenských věd, ze kterého se v roce 2002 vyvinulo Centrum audiovizuálních studií. Kabinet byl garantem teoretických předmětů. Škála nabízených předmětů byla opravdu velmi pestrá. V letech 1991-93 přednášeli v rámci kabinetu např. Jan Bernard filmovou estetiku, Vladimír Borecký aplikovanou psychologii, Martin Čihák kapitoly z přírodních věd, František Dvořák dějiny

¹⁰⁸ Aleš Horal, *Autopsie předchozí i současné tvorby a reflexe o studiu filmové a televizní režie na FAMU*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 1991, str. 20.

výtvarného umění, Pavel Kopecký dějiny hudby, Radovan Lukavský kulturu mluveného slova, Jiří Mikeš marketingové komunikace, Zdeněk Štěpánek sociální psychologii aj.

Od roku 1990 vstoupil v platnost nový vysokoškolský zákon č. 172/1990 Sb., který umožnil získat akademický titul už absolvováním vysoké školy.¹⁰⁹ Studenti po absolutoriu získávali magisterský titul. Kdokoli z bývalých absolventů měl možnost o titul požádat zpětně a byl mu přiznán.¹¹⁰

V roce 1992 se také konečně stabilizovaly názvy kateder. Na FAMU bylo tehdy devět kateder:

Katedra animované tvorby, vedoucí Mgr. Jiří Kubíček

Katedra dokumentární tvorby, vedoucí Mgr. Rudolf Adler

Katedra dramaturgie a scenáristiky, vedoucí Mgr. Jiří Dufek

Katedra fotografie, vedoucí doc. Miloslav Vojtěchovský

Katedra kamery, vedoucí doc. Jaromír Šofr

Katedra produkce, vedoucí Ing. Jan Šuster

Katedra režie, vedoucí Jiří Menzel

Katedra střihu, vedoucí doc. Ing. Josef Valušiak.¹¹¹

3.3.1 Právní rámec univerzity

Již zmiňovaný zákon z května 1990, zákon č. 172/1990 Sb., narychlo připravený, obnovil také akademické svobody, volené senáty s podstatnou účastí studentů a volbu akademických funkcionářů a zavedl akreditační řízení.

V rámci zákona č. 216/1993 Sb. bylo v roce 1993 zavedeno normativní financování vysokých škol, odvozené hlavně od počtu studentů, typu studia (tzv. koeficient finanční

¹⁰⁹ § 21 a 22 zákona č. 172/1990 Sb. Dostupný na WWW: <
http://cs.wikipedia.org/wiki/Akademick%C3%BD_titul#cite_note-12> [cit. 2.5.2012].

¹¹⁰ Zákon č. 172/1990 Sb. byl v roce 1998 nahrazen zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, který platí do současnosti (2012). Včetně pozdějších novelizací, k dosavadním vysokoškolským titulům přidal tituly *bakalář umění* (BcA.), *magistr umění* (MgA.). Dostupný na WWW: <
http://cs.wikipedia.org/wiki/Akademick%C3%BD_titul#cite_note-12> [cit. 2.5.2012].

¹¹¹ *Filmová ročenka* 1992. Praha: Národní filmový archiv 1993, s.252.

náročnosti v rozmezí 1 až 3,5) a vědeckého výkonu. Toto opatření zahájilo prudký nárůst počtu vysokoškolských studentů (mezi lety 1990 a 2005 téměř na trojnásobek), čemuž však neodpovídal růst financí a zejména investic. FAMU, stejně tak jako ostatní umělecké vysoké školy, si nemohla dovolit přijímat větší počet studentů, počet přijímaných studentů na katedru produkce klesl. Koeficient finanční náročnosti měla FAMU 1,6.

Další podstatné změny přinesl vysokoškolský zákon č.111/98 Sb. z roku 1998, který dosud státní univerzity proměnil na veřejné, umožnil vznik soukromých vysokých škol a zavedl také rozlišení univerzitní – neuniverzitní vysoká škola. Tento zákon definoval, že Filmová a televizní fakulta je součástí Akademie múzických umění v Praze, veřejné vysoké školy univerzitního typu. Zákon posílil pravomoci rektorů, omezil samostatnost fakult a přesně popsal fungování univerzitní samosprávy, průběh studia i akreditační procesy. Zavedl také dělené studium podle tzv. Boloňského systému (bakalářský, magisterský a doktorský stupeň studia), připouštěl však běžně výjimky. Zavedl poplatky za prodlužování studia, nově upravil akademické tituly a habilitační a profesorské řízení. Stát na veřejné univerzity převedl nemovitý majetek, o němž nadále rozhodují správní rady a zákon umožnil i podnikatelskou činnost veřejných univerzit, i když s řadou omezení, jež se pak novelami odstraňovala.

3.3.2 Katedra produkce

V roce 1989 absolvovala pouze jedna studentka (Kamila Vedrová), v roce 1990 se posluchači čekající na státní závěrečné zkoušky nashromáždili a bylo jich 33, v roce 1991 absolvovalo 38 studentů. Rekordní počet studentů absolvoval v roce 1992 a sice 45 studentů. V roce 1993 neabsolvoval žádný student. Pak se počty stabilizovaly okolo deseti studentů. Katedra produkce měla a doposud má stejně jako katedra fotografie možnost přijímat až 18 studentů.

Z absolventů, kteří dokončili školu v první polovině 90. let, pracuje v oboru zhruba okolo 30 %. Tato skutečnost je ovlivněna především tím, že začali studovat na škole za jiných společensko- politických podmínek, než když vcházeli do transformující se audiovize. Situace se radikálně otočila během druhé poloviny 90. let, kdy se z počtu absolventů 76 % uplatnilo v audiovizi. To bylo dáno především možnostmi mimoškolní práce, která byla před rokem 1989

prakticky nemožná.¹¹² Situace 90. let změnila postoj ke kvalifikaci. Od produkčních a producentů pracovníci v audiovizí nepožadují vzdělání v oboru. Nejvýraznější změnou reagující na porevoluční situaci bylo rozdělení studia na bakalářský a magisterský stupeň. Magisterský stupeň si klade za cíl formovat producenta, bakalářský stupeň vzdělává produkční složku a vedoucí výroby.

3.3.3. Vznik katedry animované tvorby

Když v roce 1990 vznikla katedra animované tvorby, jako devátá, tehdy poslední katedra (nyní již předposlední katedra FAMU), existovalo již více než 30 let obdobné vysokoškolské pracoviště na Vysoké škole umělecko průmyslové. Katedra se vyvinula z platformy kabinetu animace, která existovala již v minulosti. Dříve se projevil tendence založit samostatné pracoviště s touto specializací, ale nebyla to nutnost, dokud se neobjevily nové technologie. Úkolem pedagogů bylo, aby se vymezili vůči studijní koncepci tohoto tradičního a úspěšného ateliéru filmové a televizní grafiky a našli nový způsob realizace. Katedra animace FAMU pojímá animovaný film, v souladu s filosofií celé fakulty, jako prvotně dramatické dílo, vytvořené speciálními výtvarnými prostředky. Tím se odlišila od VŠUP, kde je ten vztah přesně obrácený. Za nejdůležitější složku filmu byl na katedře animace FAMU považován scénář. Neustále se naplňuje a ukazuje stará pravda, že bez dobrého scénáře nemůže vzniknout dobrý film, zatímco dobrý scénář ještě nezaručuje zdařilý konečný výsledek. Z animačních technologií považovali pedagogové za základní a nejdůležitější kreslený film. Kdo zvládl kreslenou animaci, naučil se bez velkých problémů animovat i plošku, loutku a jakýkoli objekt či materiál, který je ve filmu třeba oživit. „Tužka“ je na katedře animace základním tvůrčím nástrojem. Kreslené animaci jsou věnovány takřka celé první dva roky studia. Katedra se rapidně proměnila s příchodem digitalizace.

¹¹² POLÁK, Adam, FAMU- *katedra filmové a televizní produkce se zaměřením na historický vývoj a uplatnění absolventů v praxi*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 2003.

Studium na katedře animované tvorby FAMU vyžadovalo tři druhy talentu: autorský, protože každý student si musí svoje filmy sám vymyslet a naučit se dovést své nápady a myšlenky až do koncentrované a ucelené formy filmového scénáře. Herecký, protože animace je v podstatě herectví s jakýmkoli neživým materiálem (ať už je to linka, loutka, hřebík, kámen nebo třeba krabička od zápalek) a s tímto materiálem musí student své vymyšlené příběhy sám zahrát. A také talent výtvarný, protože všechno, co si student vymyslí v hlavě, musí také fyzicky vytvořit, dát svým myšlenkám konkrétní výtvarnou podobu. Na katedře animace studovalo nejvíce pět studentů v jednom ročníku. Malý počet byl pak základním předpokladem pro individuální práci s každým jednotlivým posluchačem při kultivaci některého z jeho tří talentů. Na katedře animované tvorby působili např. Břetislav Pojar, Michaela Pavlátová, Jiří Kubíček, Jan Klos, Edgar Dutka a Jiří Barta.¹¹³

3.4. Výuka pro zahraniční zájemce

V roce 1991 vznikl pod vedením Rudolfa Krejčíka dvousemestrální program výuky v angličtině pro zahraniční zájemce FAMU 3F (FAMU For Foreigners). Program měl svého předchůdce- FAMU Speciál.

V porevolučním období se rozhodlo, že je potřeba upevnit pozici FAMU a začít posilovat její renomé v zahraničí. Tento kurz byl zaměřený na výrobu filmu, byl nastavený na roční studium, kdy posluchači navštěvovali semináře, přednášky, absolvovali praktická cvičení, po té pracovali na projektech, které sami vymýšleli- ve skupinách i individuálně.

Studenti, kteří přicházeli studovat tento program, měli vysoká očekávání. Věděli, že FAMU je spojená nejen se jmény novovlnných režisérů (Jiří Menzel, Věra Chytilová), ale i s hollywoodskými jmény (Miloš Forman) a zahraničními tvůrci (Emir Kusturica). Filmový

¹¹³ MATHÉ, Ivo, KOČVAROVÁ-SCHARTOVÁ, Markéta, BERNARD, Jan, SMOLKA, Jaroslav, AMU=DAMU+FAMU+HAMU. In: *Sborník k 60. výročí svého založení*. Praha: Akademie múzických umění 2006.

kurz byl složen ze dvou studijních programů – Režie a Kamera. Později se program rozrostl ještě o dva programy- Fotografie, od r. 2003 Teorie filmu.

Programy byly určeny pro studenty z celého světa a výuka probíhala v angličtině. Pokud uspěli u přijímacího řízení, absolvovali kurz trvající jeden akademický rok. Součástí žádosti k přijetí bylo: 15-20 stran na sebe navazujících fotografií na situaci scéna v parku, zážitky z rodného města nebo fotoreportáž. Krátký film (10 min) režírovaný uchazečem nebo vlastní scénář (10 stran). Životopis s fotografií a motivační dopis. Ke studiu se každoročně hlásilo v průměru okolo 30-40 uchazečů, přijímáno jich bylo 8-12. Později bylo desítky uchazečů, kteří nesplnili požadavky, nabídnuto studovat teorii filmu. Po přijetí měl uchazeč jeden měsíc čas, aby zvážil definitivně svůj zájem, následně potvrdil svou účast, podepsal s FAMU potřebné smlouvy a zaplatil školné. Kurz byl zahájen začátkem září, studenti absolvovali týdenní výuku a odjeli na soustředění do Poněšic, kde se seznámili s atmosférou České republiky a připravili na studium.

Uvítacím programem byla celotýdenní exkurze po jižní Moravě. Studenti objížděli hrady, zámky, galerie. Vrcholem exkurze byl pobyt v Poněšicích, kde program sestával z promítání filmů, plnění různých cvičení a sportovních aktivit.

Typickou strukturu předmětů tvořily základy českého jazyka, režie, scenáristika, kamera a osvětlení, střih, později dějiny českého filmu (seminář pro pokročilé), dějiny světového filmu, humanitní předměty a herectví. Český jazyk vyučovali profesori z Karlovy univerzity. Většina uchazečů touží nejvíce po studiu režie, aby se naučili „režirovat“. Předmět vyučují pedagogové, kteří měli zkušenost se zahraničním i českým filmovým průmyslem, např. Tomáš Gregor (York Univerzity v kanadském Torontu), Otakar Fuka (Katedra režie). V ostatních oborech studia byla Režie pouze nastíněna, pro samotný program byla jedním z předmětů, na který byl kladen největší důraz. Stejně tak se studenti učí scenáristice. Na ni byl kladen obdobný důraz jako na režii, neboť na Fakultě panovalo přesvědčení, že špatný film charakterizuje nezdařený scénář, málokdy samotná režie. Scenáristiku vyučoval Miroslav Mandic (absolvent Columbia University). Studenti psali scénáře na zadaný úkol buď individuálně nebo ve skupinách. Scénáře pak jednou týdně pedagog předčítal všem nahlas a úkolem studentů bylo pochopit chyby.

Pak následoval předmět Kamera na Katedře filmové tvorby. Předmět vyučoval Michael Gahut a Vladimír Skalský. Předmět byl spojením praktické a teoretické části. Studenti se učili o fungování 16 a 35mm kamer, základních typech osvětlení, použití filtrů, chemické výrobě celuloidu, moderních technologiích.

Stříhový seminář začínal pro studenty až v polovině semestru. Studenti zpracovávali svůj první filmový projekt „Setkání“. Střih byl vyučován nejdříve prostřednictvím základů teorie stříhové skladby, pak absolvovali praktickou část- střih filmu. Cvičení bylo realizováno ve skupinkách, studenti dostali materiál krátkého filmu a jejich úkolem bylo film znovu sestříhat.

Na hodinách Dějin českého filmu byly promítány filmy, obvykle tituly, které nebyly promítány v zahraničí, a tak se studentům otevíraly nové obzory podob českého filmu. Po promítání přicházeli samotní tvůrci, studenti se tak potkali např. s Miroslavem Ondříčkem, Jiřím Menzelem, Janem Němcem, Věrou Chytilovou a Jiřím Bártou.

V rámci humanitních předmětů, také v jednotýdenní frekvenci, navštěvovali studenti galerie a pražské památky.

Herectví vyučovala Dagmar Bláhová, studenti secvičovali zadané scény, pak si měli zapamatovat dialogy a sehrát scénu znovu. Ke konci programu měli studenti za úkol připravit scénu obsáhlejší, vzájemně svá vystoupení zrežirovali, pak natočili. Snímky po té probírali ve skupinách. Do svých cvičení měli studenti obsazovat především studenty z Katedry herectví na DAMU. Je zajímavé, že pro program byla domluvena takováto forma spolupráce, protože ta nebyla domluvena pro studenty hrané režie v řádném studiu.

V praktických cvičeních studenti realizovali tato cvičení: Karlův most (příběh zachycený na fotografiích), Zachycení jednoduchého děje (fotografie), Setkání (16mm/ Super 16mm film), Osvětlovací cvičení (16mm), Televizní drama (digitální video), Final Film (Závěrečný film- 16mm/ Super 16mm/ 35mm film). Techniku si studenti mohli zapůjčit ze Studia FAMU, většina z nich preferovala Aaton SR III z České televize nebo Barrandova jako. Materiál (Fuji nebo Kodak) si studenti kupovali přímo z FAMU.

Závěrečný film (Final Film) studenti začínali připravovat již v lednu. Při přijímacím řízení byli studenti dotazováni, zda chtějí film realizovat sami nebo ve skupinách. Pedagogové se je vždy snažili přesvědčit, aby pracovali ve skupinách. Studenti samozřejmě vždy chtěli pracovat individuálně, reálně na to měli již i průpravu. Jejich úkolem bylo najít si na film produkčního. Tuto platformu poskytovali studenti z katedry produkce. Na závěrečný film se rozpočet pohyboval okolo 50.000 Kčs.

Program 3F fungoval několik let, až se plynule transformoval do Katedry FAMU International.

Rudolf Krejčík mimo jiné také organizoval workshopy pro student amerických univerzit (University of Miami, Emerson College Boston, NYU- Tisch School of the Arts) a semestrální výuku pro studenty American University Washington, D.C.

Na katedře fotografie vybudoval Miroslav Vojtěchovský studijní program v angličtině. Studenti a pedagogové se zapojili do mezinárodních výměn v rámci programu Sokrates-Erasmus. Na školu přišli s pohostinskými přednáškami či workshopy odborníci ze zahraničí- Zbigniew Rybczyński, Otar Ioselani, Richard Leacock, Vittorio Storaro. Vracejí se také absolventi, aby zde přednášeli: Vojtěch Jasný, Frank Beyer, Agnieszka Hollandová, Miloš Forman, (jemuž byl na podnět FAMU udělen čestný doktorát AMU v roce 1998).¹¹⁴

¹¹⁴ DACZICKÝ, Jan, *3F*. Diplomová práce KP FAMU Praha 2003.

4. Závěr

Listopad 1989 přinesl do naší společnosti zásadní změny. Došlo k přetvoření celého systému národního hospodářství. Socialistická kinematografie před rokem 1989 byla uzavřeným systémem založeným na státním monopolu, který měl určité výsadní postavení v tehdejší centrálně řízené ekonomice. Systém fungoval tak, že přerozděloval veškeré finance ve státní kinematografii, takže filmová tvorba ve státních studiích byla přes Ústřední ředitelství ČSF financována z větší části z příjmů dovezených západoevropských a amerických filmů. Vůči státnímu rozpočtu vykazoval mírný zisk, a tak se tvořil dojem ziskového českého filmu. Plánovanou výrobu vystřídal volný trh se soukromými společnostmi s minimálním vlastním kapitálem. Problémy přinesla privatizace filmových podniků- terčem kritiky se stal prodej Filmových studií Barrandov již před schválením privatizačního projektu. Ostatní podniky byly privatizovány kuponovou metodou, což také způsobilo problémy. Bohužel se nepodařilo najít pro bývalé státní podniky solidního partnera, který by strategicky rozvíjel filmovou výrobu, přinesl potřebné investice a využil jejich potenciál. V 90. letech došlo k výraznému poklesu návštěvnosti v kinech, převažovaly americké filmy. Většina českých filmů je závislá na podpoře Státního fondu ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie nebo na koprodukční spolupráci s Českou televizí.

Pro audiovizi se dopad projevil především zrušením státního monopolu ve filmovém průmyslu zákonem č. 273/1993 Sb. o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl. Rozpadla se instituce Československého filmu a začaly vznikat soukromé produkční a distribuční společnosti. S těmito změnami se půl stoleté pauze vrátila pozice filmového producenta.

FAMU na změny reagovala změnami názvů kateder, proměnou pedagogického sboru i vyučovaných předmětů. Zákon č. 172/1990 Sb. z 4. 5. 1990 umožnil rozdělení studia na dva ucelené stupně, bakalářský a magisterský.

Radikální proměna porevolučního období se na FAMU projevila nejvíce totální obměnou pedagogického sboru. Pro školu bylo nejpodstatnější, aby se stabilizovala v kompaktní podobě instituce, která vychovává filmové tvůrce a profesionály v filmovém odvětví. FAMU také vždy tvořila důležitou platformu pro navázání tvůrčí spolupráce, vytvoření týmů a štábů. Důležitou kapitolou bylo navázání spolupráce s jinými filmovými školami a upevnit renomé školy v zahraničí, které vždy bylo velmi pozitivní.

FAMU vždy zaujímala oproti jiným vysokým filmovým školám výsadní a jedinečné postavení pro svůj systém výuky, který od počátků probíhal na jednotlivých katedrách a

specializoval studenty na jejich obor. Tak bylo postaveno i vstupní řízení, kde byli studenti přijímáni na základě znalostí z oboru, na který se hlásí. Na všech ostatních filmových školách se studenti učí všem oborům, jejich specializace se zužuje až v posledním ročníku nebo vůbec. Systém praktických cvičení, která jsou financována školou, je také spíše raritou. Zahraniční studenty lákalo a láká studium na FAMU, kde mohli natáčet svůj závěrečný film na 35mm film, na jiných vysokých školách to možné nebylo a není. Ostatní univerzity nenabízely a nenabízejí také tak širokou škálu praktických cvičení. Škola má také silné postavení co se týče zázemí ve Studiu FAMU. Ateliéry, technická vybavenost reagující na technické změny a trendy.

Období 90. let přineslo i FAMU to nejdůležitější, co celému českému filmu. Po více než čtyřiceti letech dohledu mají dnes autoři tvůrčí svobodu.

Zkratky:

AMU- Akademie múzických umění

AVU- Akademie výtvarných umění

CNN- Cable News Network

ČKD- Českomoravská Kolben Daněk

ČSFÚ- Československý filmový ústav

ČSSR- Československá socialistická republika

ČST- Československá televize

DAMU- Divadelní fakulta Akademie múzických umění

FAMU- Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění

FFUK- Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

HAMU- Hudební fakulta Akademie múzických umění

IDHEC- Institut des Hautes Etudes Cinémato Graphiques – vysoká filmová škola v Paříži

MVR- Městská vysokoškolská rada

NDR- Německá demokratická republika

NSR- Německá spolková republika

OF- Občanské fórum

PF- Právnická fakulta Univerzity Karlovy

SANOPZ- Státní ústav národního zdraví

SFRJ- Socialistická federativní republika Jugoslávie

SOUČ- Studentské umělecké a odborné činnosti

SSM- Socialistický svaz mládeže

StB- Státní bezpečnost

STIS- Studentské tiskové a informační středisko

SV- Studentské vysílání

ÚRO- Ústřední rada odborů

ÚV KSČ- Ústřední výbor komunistické strany Československa

VGIK- Všesvazový Gosudarstvennij Institut Kinematografie

VŠE- Vysoká škola ekonomická

VŠUP- Vysoká škola uměleckoprůmyslová

Bibliografie:

- AMU 3. října 1996. O identifikaci a kultivaci uměleckého talentu. In: *Sborník z konference pořádané k 50. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1996.
- BERNARD, Jan, *Z šedé zóny*. Praha: Akademie múzických umění 2010.
- BORDWELL, David, THOMPSON, Kristin, *Dějiny Filmu. Přehled světové kinematografie*. Praha: Akademie múzických umění v Praze a Nakladatelství Lidové noviny 2007.
- Co přinesl školní rok 1959-60?. *Film a doba*, 1960, č. 6, s. 409.
- Čerpání z účtu fondu kinematografie in *Bulletin Českého filmového svazu FITES*, 1992, č. 1, s. 5.
- Český hraný film VI.. 1981-1993/ Czech Feature Film VI.: 1981-1993*. Praha: Národní filmový archiv 2010.
- Český hraný film V.. 1971-1980/ Czech Feature Film V.: 1971-1980*. Praha: Národní filmový archiv 2007.
- Český hraný film IV.. 1961-1970/ Czech Feature Film IV.: 1961-1970*. Praha: Národní filmový archiv 2004.
- Český hraný film III.. 1945-1960/ Czech Feature Film III.: 1945-1960*. Praha: Národní filmový archiv 2001.
- DACZICKÝ, Jan, *3F*. Diplomová práce KP FAMU Praha 2003.
- FASSATTI, Tomáš, *Dokumentační sešity historie FAMU*. Benešov: Archiv výzkumu Muzea a designu, b.r.
- Filmová ročenka 1992*. Praha: Národní filmový archiv 1993.
- Filmová ročenka 1990-99*. Bratislava: Slovenský filmový ústav 2000.
- FRIDRICHOVÁ, Hana, Zastavení s doc. Iljou Bojanovským, děkanem Filmové a televizní fakulty AMU. *Kino*, 1976, č. 22, s. 2.
- FRIMLOVÁ, Jana, *Analýza učebních plánů katedry produkce se zaměřením na profil absolventa ve srovnání se zahraničními školami*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 2001.
- HÁBOVÁ, Milada aj., *Československá kinematografie*. Praha: Československý filmový ústav 1981.
- HALADA, Andrej, *Český film 90. let. Od Tankového praporu ke Koljovi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1997.
- HAMINA, Lakhdar, Hovoříme se zahraničními studenty FAMU... *Kino*, 1960, č. 18, s. 284.
- HOLUB, Petr, Režisér neznámý. *Respekt*, 1992, č. 40.
- HORAL, Aleš, *Autopsie předchozí i současné tvorby a reflexe o studiu filmové a televizní režie na FAMU*. Diplomová práce na KR FAMU Praha 1991.

- CHAUN, Igor, *Deník aneb Smrt režiséra 1989- 93*. Praha: Erm 1995.
- CHAUN, Igor, *Deník aneb Smrt režiséra 2, 1993-95*. Olomouc: Votobia 1997.
- CHLUPÁČ, Miloslav, *Akademie múzických umění v Praze, nositelka řádu práce*. Praha: AMU 1980.
- KOPANĚVA, Galina, Filmy a SOUČ. po vysokoškolsku. *Scéna*, 1984, č. 11, s. 5.
- KOTEK, Petr, *Kronika Studentského vysílání: FAMU během listopadových událostí roku 1989*. Praha: Malá Skála 2000.
- KRINCVOJOVÁ, Věra, Co je zajímavá, kudy kráčejí. *Rudé právo*, 6. 6. 1989, s. 5.
- Kulatý stůl na FAMU. *Film a doba*, 1977, č. 10, s. 574-76.
- LUKEŠ, Jan, Setkání s FAMU. *Kino*, 1989, č. 1, s. 2.
- LUKEŠ, Jan, *Orgie střídmosti aneb Konec československé státní kinematografie (Kritický deník 1987-1993)*. Praha: Národní filmový archiv 1993.
- MAREŠOVÁ, Lenka, *Česká kritika a její očekávání ve vztahu k debutům absolventů FAMU v rozmezí let 1990 – 2002. Autorský umělec, nebo nájemný řemeslník?* Bakalářská práce v Ústavu filmu a audiovizuální kultury FFUM Brno 2009.
- MATHÉ, Ivo, KOČVAROVÁ-SCHARTOVÁ, Markéta, BERNARD, Jan, SMOLKA, Jaroslav, AMU=DAMU+FAMU+HAMU. In: *Sborník k 60. výročí svého založení*. Praha: Akademie múzických umění 2006.
- MFFKV 9-18.7.1992. *Zpravodaj Českého filmového svazu FITES*, 1992, č. 1, s. 33-4.
- NAVRÁTIL, Antonín, Co je FAMU speciál. *Tvorba*, 1987, č. 11, s. 5.
- NAVRÁTIL, Antonín, Spolupráce filmových škol. *Film a doba*, 1986, č. 2, s. 107-8.
- NÝVLTOVÁ, Elena, *Vývoj, stav a perspektiva katedry produkce a řízení FAMU*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 1981.
- OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav, *Sto studentských revolucí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1999.
- POLÁK, Adam, *FAMU- katedra filmové a televizní produkce se zaměřením na historický vývoj a uplatnění absolventů v praxi*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 2003.
- POLEDŇÁKOVÁ, Jitka, *Analýza FAMU Speciál*. Diplomová práce na KP FAMU Praha 1987.
- Produkce Studia FAMU v roce 1964-65. *Filmová informace*, 1966, č. 3, s. 17.
- PTÁČEK, Luboš, *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico 2000.
- Sborník k 65. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 2011.
- SEDLÁK, Lubomír, 3 autoři, 4 otázky. *Scéna*, 1986, č. 12-13, s. 12.
- SKOKÁNEK, Jan, *Historie jednoho chaosu*. Diplomová práce na KDT FAMU Praha 1988.

SUK, Jiří, *Labyrintem revoluce*. Praha: Prostor 2003.

Škola múz. In: *Sborník k 40. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění 1989.

TESSONNEAU, Rémy, Filmové a televizní školy ve světě. *Panorama*, 1957, č. 38, s. 1058-62.

TRŠ, Antonín, *Absolventské filmy hrané režie FAMU 70. let*. Diplomová práce na KSD FAMU Praha 1984.

WASSERMAN, Václav, Nejlepší léta života. In: *Sborník prací Akademie múzických umění v Praze*. SPN Praha 1966.

WIENEROVÁ, Ženka, Ve Vídni na jedničku- a jak dál?. *Film a doba*, 1960, č. 1, s. 39-41.

ZVARÍK, Emil, Celoročný denný kurz pre kinetickú fotografiu a kinematografiu pri Škole umeleckých remesiel v Bratislave 1938 – 1939. *Filmový sborník historický* 2, 1991, s.121-130.

Živý rozhovor s pamětníkem:

Rozhovor s Rudolfem Adlerem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Janem Bernardem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Janem Cabalkou vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Helenou Daňhelovou vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Jiřím Dufkem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Janem Humečkem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor se Zdenou Jelínkovou vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor vedený s Jiřím Macákem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Janou Mašíkovou vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Jiřím Myslíkem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Janem Němcem vedený Michalem Hogenauerem v Praze.

Rozhovor s Ivo Trajkovem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Janem Šusterem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor se Zdeňkem Tycem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Rozhovor s Václavem Vorlíčkem vedený Klárou Žaloudkovou v Praze.

Filmografie:

Advokát chudých, r. Zdeněk Gawlik, FAMU, 1989.

A.E.I.O.U., r. Martin Bezouška a Dušan Kukal, FAMU, 1979.

Dům, r. Jan Šikl, koprodukce FAMU a HFF, 1983.

Evžen mezi námi, r. Petr Nýdrle, FAMU, 1981.
Hledání jara, r. Evžen Drmola. FAMU.
Intermezzo, r. Jiří Menzel, FAMU, 1960.
Jardův sedmnáctej, r. Igor Chaun, FAMU, 1989.
Jak Thoryn o barvu přišel, r. Zdeněk Tyc, FAMU, 1989.
Kapři pro wehrmacht, r. Karel Smyczek, FAMU 1975.
Když se hraje Lohengrin, r. Miroslav Kučera, koprodukce FAMU a HFF, 1984.
Kdy, když ne dnes..., r. Petr Kotek, © Studio FAMU a produkce Studentského vysílání, 1990.
Krabice film, r. Václav Sklenář, FAMU, 1960.
Leo Haas, r. Miroslav Kučera, koprodukce FAMU a HFF, 1984.
Lužičtí Srbové, r. Martin Chlupáč, koprodukce FAMU a HFF, 1980.
Mír včerejška (Der Frieden von Western), r. Reiner Behrend, koprodukce HFF a FAMU, 1984.
Nedělní procházka, r. Jiří Menzel, FAMU 1960.
Nehrajeme pro peníze (Wir spielen nicht für Geld), r. Hans Hattop, koprodukce HFF a FAMU, 1981.
Nešahej na mě, r. Jiří Hanych, FAMU, 1986.
Nezvaný host, r. Vlastimil Venclík. Hrají: Pavel Landovský. FAMU, 1969.
Nezvěstní, r. Ricalda Coral- Dorado, FAMU, 1986.
Pravidla drezůry, r. Jan Hřebejk, FAMU, 1989.
Pyšná princezna, r. Bořivoj Zeman. Hrají: Alena Vránová, Vladimír Ráž. 1952.
Ropáci, r. Jan Svěrák, FAMU, 1988.
Rychlé Šípy zakládají klub, r. Tomáš Vorel, FAMU, 1986.
Smrt krásných srnců, r. Vladimír Merta, FAMU 1975.
Tatínek neprotestoval, r. Jakub Suchý, FAMU, 1986.
Týden na obrazovce, r. Ondřej Trojan, FAMU, 1989.
Vesmírná Odyssea II, r. Jan Svěrák, FAMU, 1986.
Ze života popelnic, r. Tomáš Vorel, FAMU, 1986.
Člověk, Vlček, Rozmary, Lichá směna a Změřená hudba, kamera Jaromír Kačer, FAMU, 1986.

Webové stránky a databáze:

FAMU včera a dnes, WWW:< <http://www.famu.cz/fakulta/historie/famu-vcera-a-dnes/> >.

Radim Kapavík: Sametová revoluce '89 - 17.-18. listopad 1989. Dostupný na WWW:< <http://www.revoluce89.wz.cz/hlavni.htm#listopad>>

Listopadové události v datech. 17. 11. 1989. Dostupný na: WWW:< <http://www.spolecnost89.cz/cz-listopad1989.html>>

Vladimír Malíšek: Vladimír Alois Novák. WWW: < <http://www.i-bryle.cz/index.php?adr=8&docid=15>> [cit. 2.5.2012].

Ocenění studentů FAMU, WWW:< <http://www.famu.cz/fakulta/historie/ceny-famu/>>.

Pedagogové a absolventi FAMU, WWW:< <http://www.famu.cz/fakulta/historie/pedagogove-a-absolventi-1951-2005/> >.

Výroční zpráva FAMU, 2002-5, WWW:< <http://www.famu.cz/fakulta/vyrocni-zprava-o-cinnosti/>>.

Průběh výzkumu

Leden 2011- seznam literatury z knihovny FAMU, NFA (bibliografický výpis) a Městské knihovny.

Duben 2011- osloven děkanát FAMU, tajemnice FAMU A. Nemanská doporučuje kontaktovat paní Bělovskou na rektorátě. Obecně mě všichni odkazují na web, kde jsou výroční zprávy k nahlédnutí, ale od roku 2002 do současnosti. Informace, že vše bude na rektorátě.

Duben 2011- A. Kalná ze sekretariátu děkanátu mi doporučuje obrátit se na Z. Jelínkovou (sekretářka KP) a H. Daňhelovou (sekretářka KK) jako pamětnice. Tvrdí, že se materiály ztratily při povdnicích v roce 2001.

9. května 2011- paní Bělovská na rektorátě zprávy nemá, odkaz na Ediční centrum AMU Mgr. Holý a Kateřina Ryšavá.

9. května 2011- rektorát AMU, ediční oddělení AMU K. Ryšavá- nemají zprávy, nutno obrátit se na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy , dále doporučují Národní knihovnu, upozorňuje mě na změnu zákona o vysokých školách vešlá v platnost 1990.

11. května 2011- Helena Daňhelová a Zdena Jelínková přislíbily spolupráci v budoucnu, rozhovory atd.

12. května 2011- Ivo Mathé, na rektorátě žádné zprávy o hospodaření ani výroční zprávy nejsou.

21. května 2011- Ivo Mathé: dokumenty jedině na MŠMT, pamětník ing. Dobíšek, upozorňuje mě, že archiv je vedený až od roku 1999, na základě zákona č. 111/1998 Sb., kdy se určitý počet vysokých škol stal veřejnoprávními korporacemi.

23. května 2011- ing. Dobíšek MŠMT, jedná se Zdeňkem Antošem, zda dostanu přístup ke zprávám o hospodaření a výročním zprávám (oba MŠMT, působí v Radě vysokých škol).

28. května 2011- Ing. Dobíšek: v archivu MŠMT mají 36 000 archiválií, kde je možná nějaká Zpráva o činnosti (termín z roku 1998) vysokých škol obecně, o AMU zde žádné informace nejsou. Ing. Dobíšek tvrdí, že informace musí být na AMU, na MŠMT nelze nic nalézt

30. května 2011- Mathé: rektorát materiály nemá, ani v Berouně, kde se nachází část archivu.

Říjen 2011- rozhovor s Helenou Daňhelovou: materiály se ztratily během stěhování do náhradních prostor v Revoluční ulici v druhé polovině 90. let.

Listopad 2011- rozhovory s dalšími pamětníky.

Listopad 2011- na KR, KP ani KK žádné materiály přímo na katedře.

Leden 2012- rozhovor s Janem Bernardem.

Březen 2012- kontaktovala jsem Rudolfa Adlera a Aloise Fišárka.

Duben 2012- ve Studiu FAMU jsem našla v archivu pouze pořad *Kdy, když ne dnes...* ze *Studentského vysílání*. Vysílání z období prosinec 1989- březen 1990 nenalezeno. Oslovení bývalí zaměstnanci Studia FAMU mají pouze kopii pořadu *Kdy, když ne dnes....*

Duben 2012- oslovení Igora Chauna, Michala Lánského, Zdeňka Tyce, zda nemají kopie *Studentského vysílání* doma.

Léto 2013- setkání Igor Chaun, Michal Lánský.

Leden 2014- rozhovor se Zdeňkem Tycem.

Červen 2014- rozhovor s Jiří Dufkem.